

MALÉ ZÁZRAKY

příběhy zdravotních klaunů

Vážení přátelé, děkujeme za stáhnutí naší knihy Malých zázraků.

Právě se vám otevírají dveře do pokojů, kde se odehrála neobyčejná setkání, která vznikla během pravidelných návštěv zdravotních klaunů v nemocnicích

Gary A. Edwards, Lukáš Houdek, Jana Kučerová,
Petr Liška, Marcela Máchová, Radka Blatná

Předmluva

Zdravotní péči si většinou s radostí a smíchem nespojujeme. Mohlo by se tedy zdát, že každý úsměv nebo smích v nemocnici je malým zázrakem sám o sobě. Shromáždit popisy všech úsměvů by však vyústilo v knihu nepředstavitelných rozměrů. To, co následuje, je tedy sbírka skutečně mimořádných setkání. Všechno jsou to pravdivé příběhy. Všechny se přihodily v nemocnicích v průběhu pravidelných návštěv zdravotních klaunů a každý z nich je skutečným malým zázrakem.

Zdravotním klaunům se v minulosti mimo jiné přihodilo, že byli požádáni, aby pomohli chronicky nemocnému pacientovi po léčbě oslavit doma narozeniny, aby byli přítomni, až se pacient probudí po operaci, aby odvrátili pacientovu pozornost od nepříjemného lékařského zákroku a dokonce, aby byli přítomni v okamžiku, kdy pacient umírá. Naše práce je proto plná emotivních zážitků. To je také jeden z důvodů, proč předtím, než naše klauny do nemocnice pustíme, věnujeme tolik péče jejich vzdělávání a přípravě, a proč pro ně poté, kdy začnou chodit na pravidelné návštěvy, organizujeme pravidelné psychologické supervize. I tak býváme příjemně překvapeni dopadem, jaký naše přítomnost na desítky tisíc vážně nemocných dětí, které každoročně navštívíme, má.

Práci zdravotního klauna vnímám jako doplněk k procesu uzdravování, k úžasné práci zdejších zdravotnických odborníků. Nemocnice a pracovníci ve zdravotnictví se ale přirozeně soustředí na nemoc. Začíná to už slovem nemocnice. Začíná to důvodem, pro který se lidé do nemocnice dostávají. A to je přesně to, čím se zdravotní klaun liší od všech ostatních, kteří vstupují do pacientova pokoje. Těžištěm naší práce je smích a radost ze života. Stručně řečeno: nezaměřujeme se na nemoc. Náš vztah k nemocničnímu prostředí, k personálu a konečně i k pacientům samotným se tak od toho obvyklého značně liší. To je

možná důvod, proč se události v nemocničním prostředí, ne zrovna běžné, často dějí právě v naší přítomnosti a my se při návštěvách stáváme svědky mnoha kouzelných chviliek. Většinou se o ně podělíme s kolegy, nebo je zmíníme ve výkazech z návštěv. Nyní však byly tyto příběhy poprvé shromážděny, vytištěny a zveřejněny. Sám jsem za ta dlouhá léta, která jsem této práci věnoval, mnohokrát cítil silné pohnutí. A jsem moc rád, že se teď mohu o tyto malé zázraky podělit s vámi.

Gary A. Edwards
zakladatel Zdravotního klauna

Ptáček pod postelí

„... a pak tu máme ještě Martinu v pokoji číslo čtyři,” říká mi, „ale ta už je v posledních fázích nemoci a selhávají jí tělesné funkce. Už ani nevidí a navštívit ji bude asi zbytečné.”

Mluvím se sloužícím doktorem na dětském onkologickém oddělení. Získávám informace o pacientech před začátkem návštěvy. Jsme v jeho maličké kanceláři hned u chodby na jednotce intenzivní péče.

Přikývnu a podívám se na tašku s kostýmem, kterou držím v ruce. „Nevadilo by vám, kdybych ji přeci jen zkusil navštívit?” ptám se a znovu zdvihám oči, abych se potkal s jeho pohledem.

„Vůbec ne, jen to zkuste,” říká klidně. V jeho hlase není ani stopa po nedůvěře. Práci Zdravotního klauna zná a respektuje.

Převlékám se do kostýmu a začínám návštěvu – pokoj číslo 4 si nechávám na konec. Čtyřka je uprostřed chodby, takže během návštěvy několikrát projdu kolem. Přemýšlím, co pro Martinu udělat, a nakonec se rozhoduji, že když nevidí, založím svou návštěvu na zvuku. To nebude problém. Nevidomé pacienty jsem předtím navštívil už mnohokrát.

Uplynulo několik hodin a návštěva je téměř u konce. Stojím před Martininými dveřmi a jemně klepu. Bez odezvy. Pootevřu dveře a nahlížím dovnitř. Ptám se: „Smím dál?”

Martinina maminka sedí na židli vedle postele, prsty jí nervózně hrají, je očividně rozrušená. Martina, 9letá, hubená, křehká dívka bez vlasů leží v posteli na zádech a slepě zírá do stropu.

„Ano,” zamumlá její matka a rychle se na mě podívá. Kruhy pod očima prozrazují, že dlouho nespala. Probděla spoustu času u lůžka bez sebemenší naděje. Její dcera umírá.

Zdravím Martinu, představuji se svým klaunským hlasem a hned začínám s pískáním, které napodobuje pípaní malého ptáčka.

„Ale, copak to je?“ ptám se a ta otázka patří Martině. „Ty máš pod postelí ptáčka?“

Martina se usměje. Její matka se na mě překvapeně podívá.

Nepochybují, že ač nevidomá, dokáže Martina podle zvuku uhádnout můj pohyb, a tak se ohýbám a sahám pod postel. Přitom zatleskám prsty jedné ruky o dlaň té druhé.

„Mám ho!“ volám. „Chceš si ho poslechnout?“

Martina se znovu usmívá a aby potvrdila svůj zájem, dodává: „Mhm.“ Oba víme, že je to hra. Myslím, že z celého pokoje je nejvíc překvapená Martinina maminka, která pořád ještě nechápe, co se vlastně děje. Musí pro ni být těžké vymanit se ze sklíčenosti, dorážející ze všech stran. Říkám si, že pro Martinu je naopak osvěžující a zábavné moci být zase normálním dítětem, které si hraje.

Přikládám dlaně svírající „ptáčka“ k Martinině uchu a skláním se až k ní, abych přidal zapípání. Martinin úsměv je teď ještě větší. Mamincino překvapení střídá úžas.

„Co s ním mám udělat?“ ptám se Martiny a řeč je samozřejmě o imaginárním ptáčkově v mých dlaních. „Vyhodit ho z okna?“ Pauza na reakci. „Možná bych ti ho měl prostě vrátit pod postel, abys tu měla kamaráda...“ Je to otázka, na kterou Martina odpoví souhlasně a zahihňá se.

Zahraji vracení ptáčka zpátky pod postel a přidám ještě trochu ptáčího zpěvu na závěr té naší hry.

Beru do rukou ukulele a pouštím se do písničky o ptáčkově, který bydlí pod postelí, a zapojuji do textu Martinino jméno, aby byla písnička patřičně aktuální.

Teď už se Martina směje nahlas a její maminka se usmívá. Ukončím písničku, ale pokračuji v hudbě, rozloučím se a pomalu se sunu ze dveří. Martinina maminka mi je v patách, děkuje a snaží se mi dát peníze – jenže ten smích, který si odnáším z jejich pokoje, je něco, co si

za žádné peníze nekoupím. Když peníze odmítnu, bere mě maminka za ruku a několikrát mi děkuje. Sám nevím, jestli ta návštěva byla pro Martinu nebo spíš pro její maminku. Nejspíš pro obě.

Dva týdny nato se vracím do té samé nemocnice a zrovna se chystám na další návštěvu, když v chodbě narazím na známého doktora. „Vzpomínáte si na Martinu ze čtyřky?” ptá se. Vzpomínám a s hrůzou čekám, že teď uslyším, co jsem už slyšel tolikrát. Na tohle si, stejně jako lékaři a sestřičky, nikdy nezvyknu. Mladičké životy, nucené podstoupit trýzeň nemoci, proti které bojují s důstojností a neokázale po celý průběh léčby, která postupně vyčerpává všechny možnosti a všechnu pacientovu energii, jen aby svůj boj nakonec prohráli. Ta marnost, ta ztráta snů a možností. Těžko si představit něco smutnějšího.

„Po vaší návštěvě,” říká mi, „se Martina zlepšila – byl to obrat o 180 stupňů. Vrátil se jí zrak a všechny ostatní tělesné funkce a poslali jsme ji domů!”

Můj mozek je jako na horské dráze. Martina neumřela. Je jednou z těch, kteří se z toho dostali. Poslali ji domů. Má šanci na dlouhý a bohatý život. Cítím v očích slzy.

Vím, že lékaři tomu říkají spontánní remise. Mně to ale připadá spíš jako malý zázrak a až si dneska večer lehnu do postele a budu koukat do stropu, uslyším, jak si pod mou postelí prozpěvují ptáci.

Jahodové blues

Když se jdu poprvé podívat, jak vlastně vypadá práce zdravotního klauna na brněnské onkologii, jsou moje první kroky po chodbě dětského onkologického oddělení jednotky intenzivní péče značně nejisté. Rozhlížím se kolem sebe a vidím příjemně barevné stěny, obrázky a hračky pro malé i větší pacienty. Jsem mile překvapena ze záhadné vůně, která se line chodbou, žádný typický nemocniční zápach dezinfekcí a léků, ale taková svěží ovocná vůně – kde se tady vzala? Znovu se nadechnu a rozhlédnu se kolem sebe. Otevřenými dveřmi do pokoje uvidím misku zralých jahod, kterou má na postýlce malá, smutně hledící holčička bez vlásků, je napojená na spoustu hadiček, hubeňoučká, ani nedokážu určit, kolik jí může být roků. Vidím, že na postýlce visí cedulka s datem narození.

V duchu počítám... čtyři roky, to je šílená situace... to mě vůbec nenapadlo, že tu budou i tak malé děti, co mám dělat, kam se mám dívat?

Jsem zděšena a v duchu si říkám, že to asi neustojím, je to příliš silná káva ta dětská onkologie. Zvládnou sem pravidelně docházet a rozesmát jako zdravotní klaun třeba zrovna tuhleto malou Markétku?

Moje první otázky a nejisté úvahy, které mi běžely hlavou před osmi lety, kdy jsem jako zdravotní klaun začínala a učila se humoru a klaunství, a to od prvního náhledu v nemocnici, potom také na spoustě seminářů, jsou teď už minulostí. Tenkrát jsem se rozhodovala, zda tuto práci budu dělat, jestli ještě neřeknu ne, protože mám prostě strach z tak silné mezní situace, jakou je právě setkání s dětským pacientem na onkologii.

Za Markétkou tenkrát přišel pan „doktor Pytlík“, veselý popletený chlapík v pruhovaném obleku, v ruce ukulele, na hlavě klobouk a na nohou krásné společenské boty nazuté obráceně.

I mě tenkrát rozesmálo už jen to, že stál ve dveřích do Markétči-

na pokoje, padal mu klobouk a tvrdil, že je nový primář. Ale důležité bylo, že se usmívala Markétka a dokonce se naklonila z postýlky a chtěla podivnému doktorovi klobouk podat...

Aha, ona se může hýbat, ona se může smát, no jasně a proč ne, říkám si v duchu a začínám se také bavit tím, co klaun na pokoji předvádí a jak s ním malá holčička úžasně spolupracuje.

Moje obavy a nejisté černé myšlenky se rozplynuly, bylo rozhodnuto. Zkusím se stát zdravotním klaunem, budu se učit. Uvolnila jsem se a s úsměvem sledovala „doktora Pytlíka“, jak očichává svým červeným nosem voňavé jahody v misce na Markétčině postýlce a začíná hrát na ukulele jahodové blues...

Je to už osm let, ale byl to pro mne zlomový silný zážitek, který mi pomohl práci zdravotního klauna pochopit a hlavně se pro ni rozhodnout. Tak se zrodila postava klaunky „sestry Sádry“, která spolu se svými kolegy zažívá v nemocnicích často krásné, dojemné anebo třeba i úplně normální lidské a klaunské příběhy.

Pro Adélku

Malá Adélka, moc hezká holčička, ležela na nemocničním lůžku jako hadrová panenka a její život kontrolovaly přístroje, na které byla připojena. V lékařské terminologii se takovýto stav dá nazvat asi jako *vita minima*. Překlad zřejmě není nutný. Jediný pohyb, kterého byla asi schopná, bylo mrkání. Maminka u ní seděla, držela ji za ruku. Obě naprosto vyčerpané. Maminka stavem své dcery a holčička nemocí.

To byl obraz, který jsem uviděl při vstupu do pokoje. Holčička mě pozorovala. V jejích očích a v jejím pohledu bylo prázdno. Každý v bílém plášti pro ni znamenal bolest, ale pro maminku naději. Jenomže já jsem byl pro ně divný. Pro maminku jako zástupce humoru a legrace, který přichází v nelehké životní situaci. A pro Adélku jsem byl asi jenom barevnější doktor. I když jsou naše kostýmy velice pestré, tak nikdy nechybí alespoň náznak lékařského pláště a klaunský nos, jenomže ten si někdy vezme i pan primář. Prostě ten doktor z nás vždycky alespoň trochu kouká. Pomalu jsem vyndal bublifuk a vypustil první bubliny. Pak další. Do některých jsem cvrknul, některé chytal, do některých foukal. Pak jsem zatáhl za kravatu, ve které mám hrací strojek, a za zvuku této „hudbičky“ jsem vypouštěl bubliny, které jsem si nechal padat na hlavu, na ruce a zase vyfukoval další. Podivný tanec – beze slov – v bublinách. Tady se vlastně nedalo dělat nic jiného, než jakýsi abstraktní, neverbální obraz.

Po nekonečné době jsem zaznamenal jenom maličkou reakci – záblesk v očích unaveného dítěte. Byla to snad jen změna na monitoru přístroje, ke kterému byla připojena. Ale ta změna šla dál. Maminka holčičku vzala a opřela jí o čelo postele. Adélka seděla a pozorovala ten tanec v bublinách. Maminka jí stále držela za ruku a obě seděly a dívaly se. Byl v nich určitý klid a jejich oči měly jiný výraz, než když jsem přišel. Snad jsem ten jejich pokoj, který je pro ně spojený s nemo-

cí, posunul někam, někam kousek dál. Za tu chvíli, kterou jsem s nimi byl, se něco změnilo. A to je důležité, vzít pacienta na chvíli do jiného světa, kde není nemoc a bolest. A to se mi na chvíli podařilo.

Když jsem od maminky slyšel: „Děkujeme!“ znělo to jinak, než když jsme se vítali při mém příchodu. A malá Adélka už nebyla hadrová panenka a na rozloučenou mi mávala. Bylo mi fajn, jako kdybych odcházel z příjemné návštěvy od přátel.

Tanečnice na chodbě

Je červenec. Prázdniny v plném proudu. Slunce pracuje na plný výkon. Venku je vedro a dusno. Potkáváme se s kolegou – doktorem Vitamínem v centrální chodbě dětského oddělení motolské nemocnice.

„Mám zavolat Marianovi?“ ptám se já. „Už jsem mu volal, vyzvedne si nás v pátém patře,“ odvětví kolega. Marian je totiž herní specialista z onkologického oddělení. Jedeme výtahem a další dva spolecestující si zvědavě prohlížejí kolegův futrál na housle, ve kterém ovšem nejsou housle, ale ukulele. Registrujeme to a dá nám práci nevytáhnout nástroj a nezahrát nějakou nasládlou výtahovou melodii. „Nazdár!“ vítá nás Marian. „To je vedro, co?“ koulí očima. „To teda je...“ přitakáváme.

Na onkologickém oddělení už máme svoji místnost, kde se pravidelně převlékáme. Je plná různých stojanů na kapačky a pytlíků a lahviček s všemožnými roztoky. Marian ještě chvílku stojí mezi dveřmi: „Nechám vás převléknout a pak vám přijdu říct, jak to u nás dnes na oddělení vypadá.“ Začnu si vyskládat kostým a všechny své věci na kovový stoleček, který připomíná odkládací stůl na operační nástroje. Vlastně to vypadá docela hezky. Místo skalpelu na něm leží bublifuk a místo odsávačky pumpička na nafukování balónků. Moje nejoblíbenější rekvizita je docela obyčejné kladívko a skládací metr. Ten se v kapse bílého pláště obzvlášť vyjímá. Kolega vytahuje desinfekci ve spreji. „Můžu si ji půjčit?“ ptám se. „No jasně, zrovna jsem si koupil novou.“ Stříkáme si sprej na podrážky bot a taky na rekvizity. Mám to štěstí, že mi desinfekce voní. S velkou chutí chlístám desinfekci na všechno, co se dá. Začneme se soukat do kostýmů. Přestože je vedro, baví nás postupná přeměna v klauny. Navzájem si obdivujeme nové rekvizity a části kostýmu. Já jsem hotová, beru si červený nos – zatím mi visí kolem krku. Kolega zakončuje svou garderobu tím, že si pod

svou štramáckou vestičku zatrčí gumové prase. Kouká z něj jen rypák. „Ještě si naladím ukulele a můžeme jít, Tučková,“ povídá kolega, teď už skoro doktor Vitamín. Sestra Tučková – to je mé klaunské jméno. Zvuky ukulele zřejmě zaslechne Marian a jde se na nás podívat. „No, vy zase vypadáte,“ směje se. Pak nám poví, kolik přibližně dětí je dnes na oddělení, jaká zde panuje nálada, jestli byly dnes nějaké příjmy nebo zda jde naopak někdo brzy domů. Občas nás upozorní na pacienty, kterým je opravdu špatně a musíme být opatrní, někdy se stane, že v den naší návštěvy nebo třeba v blízké době slaví nějaké dítě narozeniny či svátek. Podrobnější informace o pacientech se dozvídáme od samotných sestřiček. Na který pokoj se nesmí jít, protože se tam zrovna spinká. Kam rozhodně máme zajít, poněvadž už po nás byla shánka apod. Poslední umytí a desinfekce rukou na sesterně a můžeme vyrazit.

Naše vyšetřování se nese v duchu hudební terapie. Doktor Vitamín je zdatný hráč na ukulele a toho se musí využít. Ohromujeme tím, že zpíváme bez přípravy písničky, ve kterých se objevují jména konkrétních pacientů.

Klauniáda končí, jsme oba zplavení, letní vedro neušetřilo ani nemocniční pokoje. V půlce chodby si všimneme, že se na oddělení vrací z procházky velká slečna. Je to 17letá Ema, kterou už jsem jednou

při své návštěvě potkala, ale zrovna jí bylo zle a klaunská vizita by jí nejspíš uškodila. Ema, s oranžovým šátkem na holé hlavě, už ode dveří volá „Klauníííí...!“ a natahuje ruce s jasným záměrem mne obejmout. Vrhne se na mne jako na svou starou známou. A přestože má roušku, přitiskne se svým nosem na můj červený nos. Je to srdečné, téměř intimní objetí. Doktor Vitamín začne hrát na ukulele jemnou romantickou, ale přesto veselou a rytmickou melodii. Emka mi familiárně tyká a ptá se: „Která ty seš?“ Odpovídám, že sestra Tučková. „A já jsem Ema,“ říká a já začínám, stále v těsném objetí, zpívat píseň o Emě. Když vyčerpám všechny rýmy na veškeré variace jména Ema, ona pokračuje sama dál! A stále u toho tančíme! Emina maminka sundává své dceři roušku, je to pro mne taková malá pocta, protože vím, jak komplikovanou imunitu mají onkologičtí pacienti. To už se celá chodba zaplní snad všemi, co jsou právě na oddělení. Pacienti, rodiče, doktoři, personál... Je to magická chvíle, doktor Vitamín stále hraje a my stále tančíme. Už máme úplně mokré ruce, jaké je nám horko, Ema se směje a pomaličku se od sebe, doslova a do písmene, odlepíme. Vznikne nám z toho zrcadlová hra, kdy já opakuji pohyby, které dělá Emička. Je úžasná a její ruce vykrajují do vzduchu ornamenty jako to dělají orientální tanečnice. Stěží napodobuji její kreace. I Vitamín na to reaguje orientální melodií. Na Emě je vidět, že už je trochu unavená, ale i přesto si sedá na zem do komplikované pozice lotosového květu, což já samozřejmě napodobit nedovedu. Je to legrace a veškerá pozornost celého oddělení je jen na nás. Jakoby se zastavil čas. Ema si přeje zahrát od Vitamína píseň Když se zamiluje kůň. Nádherně zpívá. Je to Emina chvíle, nikdo se neodvažuje ji přerušit, natož přejít přes toto „naše území“. Celá chodba tleská. Tenhle aplaus jakoby vyhnal z celého oddělení nejen úmorné letní vedro, ale i smutnou nemocniční tíhu.

Krasobruslení

Stojíme s kolegou za prosklenými dveřmi pokoje č. 2. Jsme na standardním oddělení dětské onkologie. Koukáme na blondátého kluka, kterému je asi patnáct, šestnáct let. Dívá se někam do prázdna. Je apatický, smutný. Co se mu asi honí hlavou?

Jmenuju se Filip a je mi 16. Od pondělka trčím na onkologii. Mám něco s krví. Vůbec netuším, co bude a hlavně, jak dlouho tady budu zavřenej. Denně volají naši. Dokonce mi sem chtěli nastěhovat babičku (prý to jde). Naštěstí se mi podařilo rozmluvit jim to. Babička je fajn, ale moc se stará a vyptává. Navíc všichni dělají, jakože o nic nejde a že všechno bude zase v pořádku. Jo, jenže nikdo nic pořádně neví a babičce se vždycky hned oči zalejou slzama. A to fakt nepotřebuju.

Za oknem začíná jaro, všichni jsou někde venku nebo s holkama. Kluci posílaj sms nebo fotky na mobil. Naši mi brzo dovezou notebook, tak budu víc ve spojení s normálním světem. Kdyby se to všechno dalo zaspat... Zapínám telku, zrovna dávají záznam MS v krasobruslení.

Najednou se ozve ťukání na dveře. Vstoupí dva podivní lidé, vypadají trochu jak doktoři, protože mají bílý pláště, ale nosy maj červený a potouchle se tváře. To je nějaká šaškárna? Si asi spletli pokoj, já už jsem přece velkej, tohle je spíš pro malý děcka.

Jeden je vysokej: má červenou košili, na hlavě buřinku. Vedle stojí malá v růžovejch šatech s brejlema na očích. Tak na sebe chvíli civíme. „Dobrý den, můžeme na návštěvu?“ ptá se ten vysokej. „Pro mě za mě,“ pokrčím rameny. „Jmenuji se doktor Srdíčko a tohle je moje sestra Anděla. Jsme vášniví krasobruslaři a už dva roky trénujeme

ve volném čase. Můžeme vám tady kousek naší volné jízdy ukázat, jestli ovšem máte zájem.“ Velkej skončí proslov a čeká, co odpovím. „No tak jo,“ říkám já a jsem vlastně trochu zvědavěj, co bude. Doktor Srdíčko ještě poprosí o zesílení zvuku televize, aby ten výstup měli i s hudebním podkřesem. Kroutím hlavou, ale udělám, co se po mně chce. Zrovna tam začíná tančit nějaký pár a ti dva v pokoji napodobují jejich gesta, „bruslí“ do rytmu hudby, motají se kolem sebe v malém prostoru a pořád se snaží kopírovat ten pár v telce. Moc nestíhají, ale je to legrační a já se směju. Najednou v televizi udělají zvedačku a ta malá růžová, ani nevím jak, očitne se taky nad hlavou toho vysokýho. Udrží ji tam docela dlouho. „Ty brđoooo,“ volám a tleskám. „Dobrý!“ Amatéřští krasobruslaři se klaní a stejně jak ti v televizi, mi posílají polibky a mávají. Pak zmizí z mýho pokoje.

Za chvíli přijde už normální sestra změřit mi teplotu. Ptá se, jak se daří. Vyprávím jí o podivný návštěvě a sestra mi s úsměvem říká: „To jsou zdravotní klauni, chodí k nám pravidelně 2krát týdně.“

S kolegou ještě trochu „bruslíme“ na chodbě. Jsme zpocení a udýchaní. Dokázali jsme to, apatii a smutek se nám podařilo proměnit ve smích a radost. Alespoň na chvíli.

Ambulance

Třicet let jsem bydlel nedaleko motolské nemocnice v Praze. Pod okny vyjí sanitky v obou směrech a vozí nemocné tam a zdravé zpátky. Lidé na tramvajovém ostrůvku si zacpávají uši, přivírají oči před zvrženým prachem, přivírají oči možná i před tím, že nějaké nemocnice vůbec jsou, že nemocnice nejsou výmyslem televizních scénáristů, že právě teď někdo z nás prožívá těžké chvíle, právě teď se někomu změnil život, snad návratně, snad jen na několik chvil nebo dní, možná nenávratně. Možná ho nemocniční brána spolkne a už nevydá. Tak jsem se i já naučil zacpávat si před jekotem sanitek uši, přivírat oči před žlutou šmouhou, která závratnou rychlostí někoho právě odváží do zpomaleného času nemocničního pokoje, do nepohodlí zvýšené péče, do ústavní postele a povlečení.

Zatímco v restauracích jsme zvyklí na dětské porce a dětské koutky s pastelkami, obchody s oblečením samozřejmě nabízejí maličké džíny, kostkaté košilky a sluneční brýličky nejmodernějšího tvaru a dokonce i v supermarketech mohou děti nastoupit do nákupních vozíků s volantem a záchrannými pásy, rychlá lékařská pomoc měří všem stejně, a tak i pro malé děti přijíždí sanitní vůz standardní velikosti. I to největší sanitní auto řítící se ulicí, kvílející tak, že se to odráží od našeho stropu v poschodí a dopadá to až na mě skrčeného v rohu kanape, dokonce i vrtulník, který vypadá jako hračka na vysílačku, dokud nedosedne na pláni nad nemocnicí na zem, i ten vrtulník i ta velká sanitka mohou vézt ty nejmenší pasažéry, a to bez dětského koutku a beze všeho, na co v takové chvíli nezbývá čas.

A potom se otevře brána nemocnice (dnes je to červenobíle pruhovaná závora, jako pokácený komín, jako policejní páska, jako překážka na běžecké trati), rychlost a hluk nám zmizí z očí a uší a my se můžeme vrátit k našim každodenním starostem. Teprve tady, za

bránou, kde zrychlený čas prudce brzdí a mění se na svůj opak, na čas zpomalený, je zase možnost zastavit se a třídit – dospělý do modrého či hnědého pavilonu, děti do šedého, napůl starého, napůl zrekonstruovaného, s červenými a modrými lampasy schodišť na bocích. Ale pro vás je i všechno staré najednou nové, protože váš život se přerušil v nečekaném místě a navázal na něj roztřepeným koncem nějaký nový a nečekaný příběh, který se nutně musí zdát, alespoň ze začátku, cizí.

Přestěhovali jsme se a já jsem se těšil, že už nebudu muset uhybat tělem a pohledem sanitkám, zacpávat si uši, mhouřit oči. Přestěhovali jsme se z Košíř do Střešovic. Na konci naší ulice je brána s červeno-bílou závorou a písmeny ÚVN, tedy Ústřední vojenská nemocnice. A tak si pořád ještě zacpávám uši a mhouřím víčka jako v prudkém slunci, ale začínám si zvykat.

Pomáhá mi v tom jeden známý – branami nemocnic prochází neohroženě tam a zpátky už devět let a jeho kroky vždycky neomylně vedou do šedivé budovy s modročervenými schodišti, kam se do peřin a polštářů zpomaleného času, do peřin a polštářů s modrými pruhy a nemocničním logem ukládají velkými sanitkami přivezené děti. (Barvy jsou samozřejmě různé, jako jsou různá místa a města, dosadte si tu vaši, pakliže ji znáte.)

Ten člověk se jmenuje Motyka a říká o sobě, že je doktor. Máme k sobě hodně blízko, někdy dokonce tak, že byste jednoho od druhého nerozeznali. Přeléváme se jeden do druhého, jsme jako bratři, dvojčata, která už se ale příliš nevidají, protože zatímco on tráví čas ze všeho nejraději na dětských odděleních nemocnic, já mám z nemocnic přeci jenom strach. Říká mi, že nemusím, ať se někdy přijdu podívat na jeho vizitu, že v nemocnicích se děti i smějí, že to jsou prostě pořád děti, tady, nebo jinde. Nechávám se tedy nakonec přemluvit a jdu s ním, zacpávaje si uši a mhouře oči už ze zvyku před tou bíločervenou závorou, před cílovou páskou závodících sanitek. Přivřenými víčky zkou-

mám také jeho kolegyni, se kterou se setkávají před vchodem („Tohle je doktorka Nesmírná,“ představuje nás, ale já polozacpanýma ušima slyším jednou „Svíčková“, jindy zas „Výborná“ nebo „sestra Bětka“ nebo dokonce „zdravotní bratr Hubert Horký“ a jak se všechny ty jeho kolegyně a kolegové jmenují).

Procházíme dlouhou chodbou ambulance, kde pod obrázky cizokrajných scenérií, exotických zvířat a klaunů netrpělivě poposedávají děti s rodiči. Pak zahýbáme do další dlouhé chodby, chodby bílé, provizorní, sádrokartonové, s naváděcími světly zářivek nad hlavami, mjíjme dveře označené tajemnými nápisy „Kyslíkové bomby“, „Am-

buvaky“, „Mléčná kuchyně“, „Uzávěry medicinálních plynů“, „Zákaz vstupu“. Skleněná stěna schodiště je polepena barevnými bublinami a v těch bublinách se na pozadí lékařů, lékařek a sestřiček, stoupajících či sestupujících v bílých pláštích po schodech některého z deseti motolských pater, prohánějí potápěči, zvedají se zvědavé psí čumáky, míhají se ptačí křídla. Musíme už být blízko. Můj přítel a průvodce Motyka mačká zvonek označený „Sesterna“, zatímco Nesmírná zkušeným pohledem měří přes skleněnou výplň dveří zšeřelou chodbu, po které občas někdo přejde, sem tam někdo vyhlédne směrem ke dveřím, pár drobných kroků přecupitá z jednoho pokoje do druhého, a další se pomalu a opatrně překolébá, pronásledován rozkročenými pavoučími nožkami infuzního stojanu.

Otvírám oči, abych se v tom šeru trochu rozkoukal, ale sotva zahlédnu název oddělení, zase je raději přivírám a snažím se myslet na jiné věci, jenže to už to ve dveřích cvakne, jako když si někdo z dlouhé chvíle prolamuje klouby, a já jsem jakoby průvanem vtažen dovnitř (jsou to Motykovy ruce – prý je chirurg, ale teď se mnou rozhodně nejedná rukavičkách, teď tlačí, jako bych já byl ty dveře, kterými se na to oddělení vchází). Na botách mi šustí modré igelitové návleky, kterých je tu v košíku v balíčcích sepnutých gumičkami ještě tolik, že by se do nich mohly about všechny moje vzpomínky, které sem budou od této chvíle přicházet, obouvat se a zouvat, některé jejich barvy budou blednout, zatímco jiné zazáří. Vzpomínat začíná také Motyka. Poslouchám ho a mezitím vstupujeme do skladu, který poslouží jako provizorní šatna. Nesmírná si navléká zelené šaty a do vlasů vplétá mašli podobného odstínu, která ze všeho nejvíce připomíná hlávkový salát. Motyka zapíná těsnou černou vestičku a u krku uzluje snad už pátou vázanku. Do uzlu se připleťte silikonová gumička s červeným nosem. Doktor se při svém vzpomínání občas zajíkne, sem tam mu, sotva slyšitelně, uklouzne pokažené „ř“...

Petrovo přání

S Petrem jsem se poprvé setkal, když byl v nemocnici sotva týden. Krátce předtím ho přijali na dětské onkologické oddělení. Byl to typický osmiletý kluk, běhal po nemocniční chodbě ve vyšisovaném, světle modrém pyžamu, pronásledovaný pleskáním svých papučí na čerstvě vytřených dlaždičkách. Když mě uviděl, zarazil se, zdvihl zrak, pusa se mu samým překvapením otevřela a na tvář s vykulenými očima se vetřel úsměv. Myslím, že klauna nikdy v životě neviděl. Myslím, že věděl, co klaun je, ale určitě nepočítal s tím, že na něj narazí tady v nemocnici – navíc na klauna v bílém doktorském plášti se stetoskopem kolem krku a gumovým kuřetem nasoukáním v kapse.

To byl začátek našeho dvouletého přátelství. V tu chvíli ani jeden z nás netušil, jak krátký Petrův život bude.

Vídali jsme se ob týden, jak jsem se do té nemocnice vracel. Byla to návštěva, na kterou jsme se oba těšili. Brzy jsme si vytvořili jakousi rutinu, či lépe hru, kterou jsme hráli pokaždé, když jsme se potkali. Po pár měsících už bylo jasné, že kdykoliv Petra navštívím, mohu začít rovnou, aniž bychom si museli cokoliv říkat, nafukovat modelovací balónky a vyrábět z nich meče. Petr se ve výrobě nafukovacích mečů brzy zdokonalil natolik, že někdy jsem mu prostě nechal balónky i pumpičku, odešel jsem za sestřičkami získat informace o ostatních pacientech, převlékl se do kostýmu a svou návštěvu pak začal v Petrově pokoji, případně jsme se sešli v herně. Naše hra byl prostý šermířský souboj, přerušovaný výbuchy neovladatelného smíchu. Petr tu hru miloval a mě taky moc bavila, protože jeho smích byl tak krásný, tak zdravý, tak nakažlivý.

Dva roky šermířských soubojů nemusejí na první pohled vypadat jako ideální základ pro vzájemné kamarádství, ale ve skutečnosti to

bylo mnohem víc. Ten smích, který jsme spolu sdíleli, jakoby mezi námi vytvořil pouto, které z nás udělalo přátele na celý život.

Petrova léčba byla bohužel neúspěšná. Musel začít nosit výztuhu a chůze pro něj byla čím dál těžší a náročnější. Když jsem se ptal jeho lékaře, odpověděl mi, že jeho prognóza je špatná. Kdykoliv jsme se během posledních několika měsíců jeho života s Petrem setkali, byla u něj pokaždé maminka. Naše šermování ho bavilo stejně jako předtím, ale teď přitom ležel na boku v posteli a já si k němu přitáhl židli. Pokoj byl plný jeho smíchu jako dřív. Po posledních pár návštěvách za mnou pokaždé vyšla jeho maminka na chodbu a chvíli jsme tam spolu jen tak stáli. To mlčení se skoro dalo krájet, bylo nabitě emocemi. Oba jsme měli co říct, ale ani jeden z nás nedokázal začít. Skoro jakoby všechno to, co jsme chtěli říct, bylo příliš bolestivé k vyslovení. A beztak, k čemu by to bylo dobré...

Naposledy jsem Petrovu maminku viděl, když za mnou přišla do nemocnice. Tentokrát promluvila. Seděla v chodbě, pohled upřený kamsi do klína, čekala na mě. Když jsem vstoupil na oddělení, vstala, potřásla mi rukou a začala mi děkovat. Okamžitě jsem pochopil, že Petr už není. Stál jsem tam, snažil jsem se s tím smířit a vzpomínal jsem na všechna naše šermířská utkání s balónky, na jeho úsměv, na jeho smích.

„Přál si, abyste tam byl, až bude umírat,” řekla mi. Z jejích očí jsem pochopil, že právě tohle se mi snažila říct v těch chvilkách společného mlčení za jeho dveřmi. „Ale stejně by o tom nevěděl,” pokračovala. Jenom jsem pokýval hlavou.

Kdybych to býval věděl, byl bych tam. A zase by za hurónského smíchu vyhrál naše šermířské utkání. Ten krásný zvuk, na který nikdy nezapomenu.

Masáž

Sedíme s kolegou před nemocnicí a smějeme se. Jedna z návštěv byla opravdu povedená, ačkoliv to na začátku vypadlo úplně jinak. Někdy se prostě takový malý zázrak stane. Když jsme vešli do toho pokoje, tak pohledy obou rodičů byly spíše odmítavé. Na posteli seděl kluk, asi tak 7 let, a bylo vidět lehké mentální postižení. Já osobně jsem tu situaci vyhodnotil z výrazu rodičů: „Tak vy dva (jako my klauni) jste nám tu ještě scházeli!“

Atmosféra na pokoji byla nic moc, to není zrovna situace příznivá pro humor. Byli jsme prostě taková nečekaná návštěva, která přišla trochu nevhod, ale... nebyla odmítnuta. My se vždycky ptáme, jestli můžeme dál. Osazenstvo pokoje souhlasilo. Tak jsme vešli a začali dělat svojí práci – tedy „výrobu“ legrace. Pokud atmosféra na pokoji není přímo ideální, tak si ji prostě musíme vytvořit. Nejlepší je začít již připravenou modelovou situací, kterou máme nacvičenou. Klaunovi při představování spadne jednoduše klobouk na zem a kolega mu ho pomůže sebrat. Ale tomu při tom také spadne klobouk. A začíná se rozehrávat situace, u níž víme, že bude fungovat.

A fungovalo! Chlapce na postýlce to pobavilo. Jak my dva nešikovní si nemůžeme nasadit ten svůj klobouk a stále máme na hlavě ten kolegy, nebo nám ten náš leží na zemi. To byla situace na rozjezd. Ale tady se hodnotí, co se stane teď, tady a jenom a jenom pro nás. Tak jsme se tedy představili a unavený klaun si chce chvíli sednout. Ale kam. V pokoji jsou dvě židle a jedna postel. Vše je obsazené. Jenomže klaun má svůj svět, bez něho nemůže žít. A když si řekne, že něco nechce vidět, tak to prostě nevidí. Když chce něco udělat, tak to prostě udělá.

„Á tady je pěkná židle! To bych si na ní mohl sednout, že pane kolego.“ A usedám na židli, na které sedí tatínek. „Hmmm, pěkná, měkoučká,“ tatínek byl trochu při těle. Něco takového nečekal nikdo

v pokoji. Tatínek rozhodně ne a kluk ve chvíli, kdy si někdo sedl na autoritu rodiny, na živitele, na vůdce smečky, se začal smát. Ale smál se tak, že se začal smát i zasednutý tatínek. A jak se tatínek smál, tak se začal pěkně natřásat. A já, sedě na něm, jsem se začal natřásat také.

„Ale, ta židle je masážní,“ přiléval jsem olej do ohně. To povzbudilo kluka i tatínka k vyššímu výkonu. Nakazili tím i maminku, čehož ihned využil kolega. „Já zkusím, jestli je i ta druhá židle masážní,“ říká kolega, usedaje na maminku. „Ta moje má regulaci,“ povídám kolegovi. „Dal jsem si vyšší výkon!“ Taťka se smál, až kuckal. „Ta moje má speciální systém masáže lopatek,“ vyzdvihl kolega kypré tvary maminky. To tatínka znovu povzbudilo k zvýšení rychlosti vibrací. A tak se moje masážní židle měnila pomalu v trenažér pro rodeo. Chlapec, kterému jsme masírovali rodiče, ležel na posteli, smíchy se jen držel za břicho a hekal. S kolegou jsme si ještě na chvíli vyměnili židle, protože jsem také potřeboval namasírovat lopatky, a odcházeli jsme z pokoje se slovy namířenými na chlapce: „Pozdravuj rodiče, až tě přijdou navštívit!“

Sedíme s kolegou před nemocnicí a smějeme se. Teď už můžeme, nejsme klauni. Smějeme se té povedené klauniádě a smějeme se z radosti, podařilo se nám změnit atmosféru pokoje z nic moc na něco, kde nám všem bylo fajn.

Houslistka

Bylo jí patnáct let a potkali jsme ji v nemocnici Ke Karlovu v Praze. Jmenovala se Jitka a dovolila mně a mé klaunské kolegyni vstoupit do pokoje. Přestože v jejích očích bylo vidět, že už si na klauny připadá velká, s úsměvem pozorovala náš bláznivý hudební výstup. Kolegyně zpívala vlastnoručně složenou nemocniční píseň o desinfekci a já jsem jí doprovázela na gumovou rukavici. To se nafoukne rukavice, zauzluje se a pak se tahá za jednotlivé prsty jako za cecíky u vemínka. Nejenže to krásně vypadá, ale ještě to vydává zajímavé zvuky. Po Jitčině potlesku jsem také začala tleskat a chválit svou kolegyni. Vyjmenovávala jsem, kde všude už koncertovala (Kamčatka, Tasmánie, Madagaskar, Pardubice, Klášterec nad Ohří, Sydney...). Také jsem nezapomněla připomenout, že samozřejmě studovala na konzervatoři, což je mimochodem pravda. Má klaunská kolegyně opravdu v „civilním“ životě vystudovala na konzervatoři hru na klavír.

„Já taky chodím na konzervatoř,“ ozvala se pobledlá Jitka. „Vážně?“ podivily jsme se obě naráz. Jitka ukázala na vedlejší postel. Vůbec jsme si nevšimly, že na ní leží otevřené pouzdro s houslemi! „Jsem teprve v prváku, musím hodně cvičit, ale tady to moc nejde... občas hraju v jídelně, když tam nikdo není,“ svěřila se nám. „Tak snad půjdeš už brzy domů a všechno to doženeš,“ povídám já. „Budu tady ještě minimálně 3 týdny, možná víc,“ hlesne Jitka. Bylo nám jasné, že je to pro ní osobní tragédie. Zvláště v prvním ročníku je zapotřebí dennodenně cvičit a být v kontaktu se svým profesorem, protože technika hraní a vůbec všechno okolo se teprve vyvíjí. Jitka nemohla pořádně ani cvičit, ani konzultovat své hraní s profesory. V jejích očích byl smutek. Ale byl to smutek zvláštní, jaksi dospělý. Uvědomovala si, že to, co teď zamešká, už možná nikdy nedohoní. Vyndala z pouzdra housle a přejížděla lesklé dřevo nástroje flanelovým čtverečkem. Pokoj se naplnil

tichou beznadějí. „To je krásný nástroj,“ musela konstatovat moje kolegyně. „Mohly byste si mne poslechnout?“ zeptala se Jitka. „V jídelně teď nikdo není, sestřičky říkaly, že můžu,“ vykulila oči.

A to bylo něco pro nás! Soukromý koncert v jídelně! Jitka, přestože v pyžamu a mezi umakartovými stolky, vypadala jako skutečná umělkyně. S grácií a drobnou omluvou, že to možná ještě nebude úplně ono, zasunula zkušeným chvatem housle pod bradu. A začala hrát. Hrála nádherně. Byla to dlouhá, technicky náročná a složitá skladba. Právem jí náležel náš dlouhý aplaus. Jitka tam stála mezi gumovými kostičkovanými ubrusy, jako by to byly sametové závěsy v koncertní síni, tváře jí zrůžověly a upřeně se na nás dívala. Trpělivě si počkala na konec potlesku a pak v rychlosti upozornila na pár svých chyb. Byla to nádherná chvíle. Jíťa byla v tu chvíli sebejistá, ale skromná a bylo vidět, že její pochyby jsou pryč.

„Možná bych taky potřebovala ten váš červený nos,“ poznamenala. „Když něco pokazím, nebude to nikomu vadit. S takovýmnosem si můžu dělat, co budu chtít.“ Nos, ten molitanový, se kterým často kouzlíme a nosíme jich spousty po kapsách, jsme jí samozřejmě daly. Jitka si ho hrdě nasadila, vzala si futrál s houslemi a se slůvkem „děkuju“ odešla z jídelny.

V jejím „děkuju“ nebyl jen dík za ten malý červený nos. Ale i dík za to, že jsme jí poslouchaly a na chvíli jí vrátily pocit, že to zvládne.

Bublinkový nálet

Chodbou oddělení dětské onkologie se rozléhá hlasitý pláč. Jdeme s kolegou na pravidelnou klaunskou návštěvu a sestřička nám hlásí: Na pokoji číslo 8 máme nového pacienta, Michala. Je mu 5 let. Rychle nasadíme své červené nosy, proměníme se tak v sestru Andělu a docenta Radka Suchara a spěcháme na osmičku.

Vidíme, jak na posteli modro-bíle vymalovaného nemocničního pokoje sedí maminka a pevně objímá pětiletého Míšu. Nad nimi se sklání zdravotní sestřička a snaží se chlapci zavést do pravé ruky kanylu. Chlapec je velmi rozrušený, usedavě pláče a sestra se ho marně snaží uklidnit: „No tak, vydrž, už to bude, ještě malou chvilku.“ Jenomže Míša už asi nemá trpělivost, je první den v nemocnici. Všechno je tu nové, divné, cizí. Má s sebou sice mámu, hračky, ale ta kanyla se mu vůbec nelíbí.

V malé předsíni před pokojem se rychle domlouváme, co a jak v této situaci nejlépe udělat. Shodujeme se na bublifuku. Dál bude záležet na improvizaci a reakci malého chlapce. Potichu se vplížíme do pokoje, pozdravíme se očima s mámou, která jediná si všimne naší přítomnosti a spiklenecky mrkne. To nás příjemně povzbudí. Otevřeme bublifuky a naráz spustíme bublinkovou palbu. Velké i malé duhové zázraky se vznášejí kolem trojice v bezpečné vzdálenosti. Míša si jich všimne a téměř okamžitě přestává plakat. Zdá se, že jej duhový nálet překvapil. Zvědavě pokukuje směrem, odkud se valí nejvíc bublin. V pomalém tempu se vynořujeme, jako z hlubin vody. Nemluvíme, jen pořád vyfukujeme nové a nové bublinky. Míša úplně zapomněl na kanylu a prohlíží si nás s otevřenou pusou. My jeho výraz opětuje, včetně vykulených očí a pootevřených úst. Jakoby se na chvilku zastavil čas. Zdravotní sestřička s úlevou říká: „Hotovo“ a odchází.

Bublínky ještě chvíli poletují pokojem, jedna se díky nepatrnému kouzlu mého kolegy přemění v klaunský červený nos. Opatrně jej nasadím Míšovi na jeho malý nosík. Ne protestuje, mlčí a jen nás pořád sleduje svýma doširoka otevřenýma očima. Za neustálého vyfukování bublin pomalu společně couváme z pokoje, až zmizíme chlapci z dohledu. Na chodbě nám zdravotní sestra s úsměvem děkuje za to, že jsme byli ve správný čas na správném místě.

Na zdraví!

Jsme s kolegyní na oddělení dětské onkologie. Je horko. Na pokoji hned vedle sesterny jsou tři pacienti, odpočívají, nudí se. Jejich mamky si čtou nějaký časopis nebo také odpočívají. Odpolední siesta jak vyšitá.

Přicházíme do pokoje, každá držíme v rukou půllitrovou láhev vody. Dnešní vizita je zaměřena na dodržování pitného režimu v horkých dnech. Následuje ukázka vydatného osvěžení - pití na ex. Pijeme celou láhev na jeden zátah, děti nás pobaveně sledují. „Na zdraví!“ A nezůstává jen u sledování. Robin bere svou plnou sklenku a také pije, stejně tak Daniela a Magda. „Na zdraví!“

Vizita byla tedy úspěšná i veselá, protože došlo i k několika malým, ale vlastně zdraví prospěšným říhnutím, které naše pacienty rozesmály.

Na chodbě nám pak maminka od Robina sděluje: „Ještěže jste přišli, za celý den do něj nemohu dostat ani jednu celou sklenku tekutiny, až teď se napil s vámi. Moc vám děkuju.“

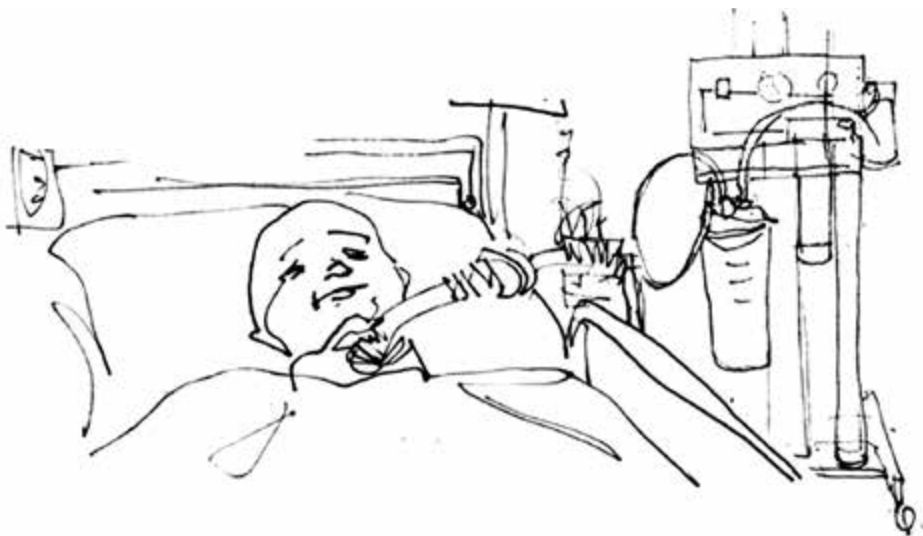
Oddělení

1

Karel byl na pediatrické klinice už dlouho, ale potkali jsme se sotva na tři týdny. Poslala nás za ním herní terapeutka Darina. Byl na tom velmi špatně, postupně ho schvacovala zřejmě dědičná choroba, které nedlouho předtím podlehla i jeho maminka. Poprvé mi tehdy skutečně došlo, že naše laická klasifikace dětských oddělení na ta běžná, vcelku bezstarostná, a na vážná (většinou při tom myslíme téměř výhradně na onkologii) se někdy zásadně mýjí s nemocniční realitou. Lékaři a sestřičky by o tom nepochybně mohli povědět svoje. U Karla jsem vsadil na klaunsko-kouzelnickou kartu – byl zesláblý a skleslý, ale kouzla sledoval se zájmem a já si říkal, že zájem je přesně to, co bych u něj měl a snad i mohl probudit. Na závěr jsem si nechal kouzlo se zmizením kapesníku. Ukázal jsem červený kapesník („obyčejný“, dodal jsem a poskytl k prozkoumání), potom svou prázdnou dlaň („obyčejnou“, jak jinak, zkoumat ji nikdo nepotřeboval). Pak jsem oboje jednoduše spojil: kapesník jsem dal do dlaně, sevřel kolem něj prsty, kapesník ještě chvíli koukal a potom se nám všem ztratil z očí. Karel i babička, která s vnukem trávila na nemocničním pokoji dlouhé dny a týdny, pak nevěřícně sledovali rozvinující se dlaň, ve které byl ještě před chvílí zcela prokazatelně kus červené látky. „A jak se to dělá?“ chtěl vědět Karel. Kouzla se samozřejmě neprozrazují, ale aspoň jsem slíbil, že zase přijdu, tentokrát s dalšími kouzly.

Další návštěva u Karla byla návštěvou po návštěvě – byli jsme na jiném motolském oddělení, už převlečení, ale já jsem musel splnit svůj slib, a tak jsem šel ještě za Karlem, mimořádně jen tak v civilu. Ukazoval jsem jiná kouzla, některá ho naučil a nakonec jsme se vrátili k tomu kouzelnému kapesníku, který ho tolik zaujal. „Jak dlouho mám ještě čekat, než mi to prozradíš? Co mám ještě dělat? Trénovat tyhle kouzla,

jo? A přemejšlet nad tím.“ Prozradit to nesmím, to je samozřejmý, to nesmí žádný kouzelník, ale pochopit se to dá. „Já zase přijdu, jako klaun.“ Když jsem další týden volal Darině, že bych se znovu stavil za Karlem, řekla mi, co všichni od začátku čekali. Špatná prognóza se vyplnila, pro překvapení nezbyl prostor. Mě pak ještě nějakou dobu pronásledovalo (a teď, když to píšu, pronásleduje mě znova) to nevyzrazené tajemství a co že to vlastně Karel měl ještě udělat, abych mu kouzlo prozradil. Byl bych to rád udělal, i když vím (a všichni tušíme), že ten, kdo prozrazuje kouzla, připravuje ostatním spíš zklamání, protože ukrajuje prostor pro překvapení, nečekaný zvrat, prostor pro tajemství.

S Dominikou jsme se narodili od Karla znali několik let – potkávali jsme se na jednotce intenzivní péče. Potkávali v tom smyslu, že Dominika ležela pořád v jedné a té samé posteli, obklopená stále stejnými přístroji, a my k ní pravidelně přicházeli, docela blízko, aby nás dobře viděla, protože nemohla ani zvednout hlavu. Hýbala sotva rukama a z krku jí vycházela průhledná trubička. Sestry, které o ní láskyplně pečovaly, nám vysvětlily zvláštní jazyk, kterým se s holčičkou naučily dorozumívat. Dominika mluvila očima. A to nijak metaforicky, ale skutečně – podle počtu mrknutí jsme poznali, jestli na naše otázky odpovídá ano nebo ne, jestli se jí písnička líbila, nebo si napříště máme připravit úplně jinou, jestli dneska pokračovat v příběhu rozehraném minule s jejími hračkami a tak dále. A v místech, kde by se jiné děti smály, Dominika skřípala zuby, což byl zvuk, na který jsme vždycky čekali, na který jsme se těšili. Kdykoliv jsme totiž uslyšeli skřípání zubů, věděli jsme, že jsme na správné cestě, že Dominika se baví, že v jejím životě, pokaženém dopravní nehodou kdysi před lety, když byla ještě docela malá, při které přišla o rodiče a vážně si poranila páteř, se právě odehrává něco, z čeho má radost. Tak se tedy nad její postelí objevovaly v pravidelných intervalech kromě tváří sestřiček také naše tváře, mezi kterými Dominika přirozeně rozlišovala a někdy dokázala dát svou zvláštní řečí velmi výmluvně najevo zvýšené sympatie k některému z nás. Toho pak ostatní ochotně pouštěli před sebe a všichni se jí rádi nechali nad Dominičinou postelí zastínit, protože brzy na to zazněl do pípaní přístrojů, přesného a mechanického jako metronom, zvuk připomínající cvrčka, rozházené skřípání zubů o sebe, to jak se Dominika na nás zubila, zvuk, který nás často vítal a nakonec i vyprovázel.

Nejkratší setkání bylo to s třináctiletým Honzou. Rodiče i Honza si klauna výslovně přáli, herní specialista na oddělení všechno domluvil. Byla by to bývala ideální situace, nebýt doplňující informace, kterou jsme dostali a která mezi všemi ostatními krutě a neúprosně vyčnívala, definitivní a neodvolatelná. Jenže úkolem zdravotního klauna není probouzet v sobě soucit s pacienty, natož pak svou vlastní úzkost, jeho úkolem jsou radost a smích. Nebyla to dlouhá návštěva, i když jsme na tom pokoji zůstali déle, než bývá běžné. Když jsme odcházeli, smáli se Honza i jeho rodiče. I my s kolegyní jsme se na sebe smáli ještě na chodbě, usmívali jsme se trochu nepřítomně ještě před nemocnicí a já jsem si potom doma ohmatával rýhu od gumičky pomalu se vpíjející do tváří, jestli je to všechno skutečně možné, jestli se mi celý ten doslova a do písmene neopakovatelný patnáctiminutový příběh, odehrávající se kousek od silnice s autobusy, kousek od chodníku s proudícími lidmi, za pár vcelku obyčejnými zdmi v jedné pražské čtvrti jenom nezdál, jestli se skutečně stal, jestli už skončil a jestli se z něj nejde nějak probudit. Ze všech lidí má klaun jediný na tváři vrásky, které se do rána zahojí.

Škvíra

Ťukám na dveře dalšího nemocničního pokoje na pediatrickém oddělení v Motole. „Můžeme dál?“ ptá se můj kolega doktor Huba a opatrně nahlédne do pokoje. Malá Zuzka neříká ani ano ani ne, ale tváří se, že spíš ne. Je pobledlá, má smutné oči a nevypadá to, že by byla v náladě pozvat si k sobě klauny. I její maminka nám sděluje, že si není jistá, zda nás bude chtít Zuzka pustit na návštěvu.

Já i můj kolega stále stojíme mezi dveřmi, do pokoje nahlížíme jen škvírou. „To je v pořádku, my povedeme vizitu odsud, ode dveří,“ klidně oznámí doktor a je vidět, že ho tento způsob vyšetřování vůbec nezaskočil. Já samozřejmě asistuji jako snaživá sestra Tučková. Zuzka se sice na nás dívá, ale rozhodně neskáče nadšením při pohledu na dva klauny mezi dveřmi.

Já i doktor se snažíme dodržet slovo a skrze škvíru provést vyšetření. Škvíra nás ale značně omezuje a při té velké tlačenci mezi dveřmi spadne doktorovi do pokoje čepice. Zuzka pozoruje celou situaci, avšak v jejích očích je možná předstíraný a možná také opravdový nezájem. No jo, jenže na podlaze, teď už jen kousek od Zuzčiny postele, leží doktorova čepice. Pokud budu chtít Hubovi čepici podat, musím vstoupit do pokoje. Ale co naše úmluva vést vizitu ve škvíře? Je třeba dostat čapku z pokoje jiným způsobem. Naštěstí mám u sebe skládací metr. Jednotlivé díly metru jako legrační chapadélka nějakého neznámého zvířete pomalu prostupují pokojem. Po dlouhém boji navléci čapku na poslední dílek metru se nám to nakonec podaří. Zuzka se pousměje! Je čas zasunout dřevěné chapadélko zpátky mezi dveře, vždyť přeci vyšetřujeme ze škvíry. Po velkém zápolení nám čepice samozřejmě znovu spadne těsně před tím, než po ní chňapnu. Tak a můžeme začít znovu.

A to je ten moment, kdy se Zuzka nahlas zasměje a zeširoka odhalí své ještě mléčné zoubky. Mně i mému kolegovi to zní jako rajská hud-

ba, je to jasný signál, že si můžeme dovolit víc, možná i vstoupit do pokoje. Od této chvíle všichni víme, že nejistota a smutek je pryč. Ještě notnou chvíli zápasíme s různými problémy mezi dveřmi, až nakonec vpadneme do pokoje skoro až na Zuzčinu postel a ta se směje na celé kolo čistým, hlasitým smíchem. S doktorem se ještě dostaneme do mnoha zapletených situací, které znovu a znovu nastartovávají Zuzčinu bránci, a ta se směje a směje téměř bez přestávek.

Pokoj prostoupí dobrá nálada a čistá esence radosti. Maminka se na nás dívá výmluvným pohledem, sama je mile překvapená z reakce své dcerky.

Byl to vlastně takový malý zázrak, když jsme si zpětně s kolegou přehrávali celou naši návštěvu u Zuzky. Absolutní obrat o 360 stupňů. Na začátku byla nejistota a pochybnost, zda vůbec za Zuzkou jít, protože její unavený pohled byl dost výmluvný na to, abychom pochopili, že o klauny nijak zvlášť nestojí. A na konci naší klaunské vizity jsme opouštěli pokoj prostoupený jiskřivým smíchem, který bychom čekali někde v cirkuse, kabaretu, v kině při promítání dobré komedie, ale ne v nemocnici. Přesně tím dětským smíchem, který nabíjí všechno a všechny obrovskou energií a který je ničím a nikým nenahraditelný.

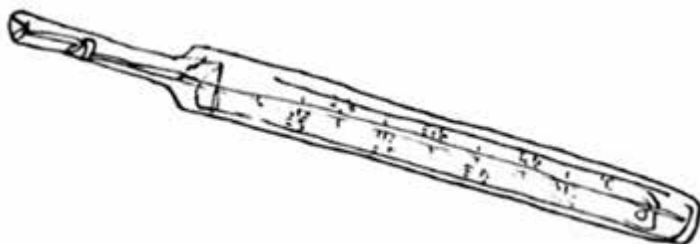
Archibald doma

Když skončím klauniádu v nemocnici, převleču se a jdu domů. Necháám všechny nemocné a nemoci za dveřmi nemocnice. I já mám svou rodinu, ženu a také děti. Máme svoje radosti a starosti a také nás občas potkají nějaké nemoci. Zdravotního klauna jsem začal dělat, protože jsem cítil, že ta práce má smysl, že to má význam – pomáhat malým dětem v pro ně těžké situaci. Teď se nabízí otázka, jaké to je, když jsou nemocné děti zdravotního klauna? Já mám takový svůj malý každodenní rituál – chodím se na ty své v noci dívat. Zůstanu vždy chvíli u nich v pokoji a dívám se na ně, jak spí a říkám si, jaký je to vlastně zázrak, že jsou zdravé. Nikdy si nesmím připustit, že to, s čím se setkávám několikrát týdně v nemocnicích na dětských odděleních, by nás také mohlo potkat. To bych se asi zbláznil. Ale – jsme jenom lidé a nějaká ta nemoc nás také potká, a zaplaťpánbu jsou to ty jednoduché, doma léčitelné. A že to, co jsem se naučil při práci u zdravotního klauna funguje i u nás doma, jsem se přesvědčil nedávno.

Majda měla teplotu 38,5. A tak jsem se převlékl do pracovního a už do pokoje vchází dr. Archibald (moje klaunské jméno). Mariánka leží v posteli v obývacím pokoji, tam vždy naše děti lehají, když jsou nemocné. A i přes vysokou teplotu se těší, že jednou i pro ni konečně tatínek udělá to, co dělá pravidelně pro jiné děti. A v tu chvíli vůbec nevádí, že je to spojené s tou nepříjemnou nemocí. Stejně jako v nemocnici i tady používám osvědčené triky. Klobouk mi jako živý stále seskakuje z hlavy, na šátku se mi jako zázrakem objevuje uzel, který tam ještě před chvílí nebyl, z červeného nosu se v ruce Mariánky najednou stanou dva. A moje plyšová krysa mi v rukou ožívá a skáče do postele. Majda ječí, jako že se bojí, a myši se to líbí a skáče ještě víc. A Majda ječí ještě víc. Pak hledáme míček, který se mi jako náhodou přilepil na suchý zip, který mám pro tyto účely připevněný na klobou-

ku. Vše zakončím malou bublinovou kreací, která vrcholí absolutním obžerstvím, neboť všechny bubliny sníme.

Nemusím nikomu nalhávat, že by tyto triky a legrácky nebyly mým dětem notoricky známé. Slouží mi občas jako „pokusní králíci“, když mě něco napadne, co mohu použít při své práci v nemocnici. Ale jsou vždy vděční diváci a stejně tak tomu bylo i dnes. Klauniáda trvala asi dvacet minut a v tomto případě jsem si mohl její účinek fyzicky změřit. A byl jsem mile překvapen, když teploměr ukázal 37,1. Říkejte tomu jak chcete, já tomu říkám malý zázrak, za dvacet minut srazil teplotu o 1,4 stupně a cítím se být velkou konkurencí všem Paralenům a Acylpyrinům. Prostě to funguje a pro mě je to motivace, proč se zase další den obléci a jít do nemocnice.

Nemluva

„Ahoj, já se jmenuji Archibald,“ představuji se asi pětiletému klukovi. „Jak se jmenuješ ty?“ Chlapeček ani nemrkne okem a staví si dál ze stavebnice. „Hmmm, to je ale pěkný medvídek. To je tvůj? Jakpak se jmenuje?“ Zkousím to dál, zase jinak. Chlapeček se ke mně natočí ještě více zády a staví si dál. „Můžu ti podávat kostičky?“ Zkousím to zase odjinud. Klučina si nahrne všechny díly stavebnice k sobě a staví si dál. Ano, to je obrana dětí, které se ocitnou samy v cizím prostředí. Prostě přestanou komunikovat. Je to pro všechny tak trochu oříšek, jak s takovým dítětem navázat komunikaci, a pro mě v tuto chvíli také. Jsme profesionálové a známe plno různých způsobů, jak najít k dítěti cestu. Ale těch cest je hodně a než najdeme tu pravou, chce to docela dost práce a trpělivosti.

Já mám jeden způsob, který používám, když vyčerpám všechny možnosti. Je to prostě prdící pytlík. A tady si to situace vyžadovala. Zmáčknu jsem prostě pytlík, který mám ukrytý v šose kabátu a ozval se zvuk. Kluk trochu zbystřil, ale nedal se. Zmáčknu jsem pytlík podruhé. Ozval se stejný zvuk a klučina se ohlédl. Zmáčknu jsem pytlík potřetí a povídám směrem ke klučinovi: „To jsi byl ty?“ V tu chvíli klučina zareagoval úplně bezprostředně. „To ne já! To ty!“ Mně už stačilo jenom odpovědět, že já jsem to určitě nebyl, že to musel být on. Ten se dušoval, že on to určitě nebyl. A to už je bariéra prolomená. Pak už jsme spolu mohli dělat různé vylomeniny a moc jsme se při tom nasmáli. Z nemluvy se stal strašně fajn kluk, pro kterého se mi podařilo udělat moc prima klauniádu.

Někdy jsou situace, od kterých bychom ani nečekali, že se z nich mohou stát velice příjemné chvíle. A to, že ten malý kluk začal komunikovat, je v nemocnici moc důležité pro něho i pro nás. Pro něho je to krok k uzdravení a pro nás krok v naší práci.

Až po vás

Dětská chirurgie. Šestiletý Jirka, blondák, modré oči, leží v posteli se zabandážovanou nohou. Ustřížená nohavice pyžama odhaluje bílou gázu od kotníku až po stehno. Zrovna se něčemu smějeme – čemu, to už si nevzpomínám. Čemu, ostatně není tak důležité, jako smích sám.

Je čas z pokoje odejít. Spousta dalších pacientů čeká. Nemocniční oddělení je plné.

Na rozloučenou si cvrnknu do klobouku a jsem na chodbě. Dveře se za mnou znovu otevrou a Jirka se zubí po mém boku. Nestačilo mu to a tak mě s chutí následuje ještě do dalšího pokoje. Chvilí je se mnou a když přijde na návštěvu jeho maminka, vrátí se do svého pokoje. Dál o tom nepřemýšlím. Takové věci se dějí naprosto běžně.

O tři hodiny později, když má návštěva končí, jdu poděkovat primáři, vynikajícímu lékaři, který se stal mým přítelem. Na chvíli mě zadrží a říká mi, že Jirka je po operaci, ale nechtěli ho poslat domů, dokud se nepokusí chodit, dokud nezačne nohu zase používat. Jirka už několik dnů každý pokus o chůzi odmítal. Teď ho tedy konečně mohou poslat domů.

Při vši té zábavě, kterou jsme si spolu užívali, asi prostě zapomněl na svůj strach, zvedl se z postele a šel za mnou. Další malý zázrak a důvod, proč si tolik nemocnic přeje naše pravidelné návštěvy.

Táta

Vedle nemocničních pokojů někdy visí cedulky se jmény pacientů. U kojenců a batolat bývá napsáno: FRANTIŠEK + M (rozuměj maminka), TEREZA + B (rozuměj babička), ANTONÍN + T (rozuměj táta).

Přicházíme k pokoji a díváme se kulatým proskleným okýnkem. Ani nestačíme z cedulky zjistit jméno pacienta, protože táta už nás spatřil a mává, ať jdeme dál. Bylo to rychlé a spontánní.

Vcházíme tedy do pokoje, kde v dětské postýlce leží asi dvouletý pacient a je zaujat hrou s plínkou. Táta se však rozhodne, že synka seznámí s klauny, bere jej do náruče, ale ouha. Chlapci se to příliš nezamlouvá a začíná natahovat moldánky. Pak nás uvidí, bílé pláště mu asi evokují lékaře a kluk začne řvát jako lev. Táta je statečný a nevzdává to: „Neboj, neboj, podívej, kdo za tebou přišel, to jsou klauni.“ Oba se s kolegou schováváme zpět za dveře a jen vpouštíme mezerou do pokoje bubliny a flétnovou melodii. Chlapec stále řve jako lev. Má výdrž, ale táta také. „Podívej se, bubliny, ty jsou krásný, budeme je chytat, ano?“

Synek trochu potlumí svůj lví řev a sleduje vznášející se bubliny. Náhle se z ničeho nic na okraji dveří objevuje maňásek panda. Pomalu začíná požírat bublinu za bublinou a ještě si u toho pomlaskává. Kluk se docela ztiší a pozoruje pandu, jak žere a mává na něj černou tlapkou. Konečně je úplně klidný, dokonce měďovi opětuje mávání. Do úplného ticha hraje flétna, panda skotačí na okraji dveří a kolem polehují bubliny. Konec dobrý, všechno dobré.

Odcházíme s příjemným pocitem a konečně zjišťujeme jméno pacienta, kterého jsme navštívili. Na cedulce stojí: LEV + T. Ještě jednou pomalu nakoukneme kulatým okýnkem ve dveřích. LEV se na nás usměje. V tlamičce se mu zaleskly mléčné zoubky. A táta, ten se tváří spokojeně. Podařilo se mu zkrotit svého malého krále zvířat.

FU FU

Brněnské onkologické oddělení. To jsou sympatické zdravotní sestřičky, mladý a veselý lékařský tým a také zdravotní klauni. Známe tu také paní učitelky z nemocniční školky a školy. Navštěvujeme toto oddělení více než deset let, vždy dvakrát týdně. Jsou tu pacienti, které už jsme poznali dříve, ale i ti noví.

Dnes je tu i herní terapeut Roman u nového malého chlapečka s hlavičkou trošku nakloněnou k pravému rameni. Nový pacient se jmenuje Vítek a jsou mu necelé dva roky. Je tu sám, bez rodičů, protože jeho rodina je z daleka a rodiče se doma starají o dalších šest dětí.

Má nevinný a něžný výraz, přicházíme-li však kdykoli blíž ke dveřím do jeho pokoje, bojí se a začíná plakat. Je smutný a stýská se mu. Nějaký čas se naše společná setkání odehrávají za polootevřenými dveřmi do pokoje, kdy jsou vidět jen klaunské nosy, slyšet ukulele a do pokoje k bojácnému Vítkovi proudí bublinky z bublifuku, které pozoruje, chytá je do drobných rukou a směje se tomu. Jsme trpěliví. Víme, že potřebujeme k probourání bariéry strachu u malého chlapce, navíc bez přítomnosti maminky, více času a věříme, že čas snad bude.

Postupně nás začíná Vítek přijímat do svého každodenního života na onkologii. Sestry nám sdělují, že se na nás začíná ptát: „Kauni? Fu fu?”

Tato slova patří mezi jeho první, která vůbec zatím vyslovuje.

Fu fu se stává jeho nejoblíbenější hračkou, má bublifuk u své postýlky a nosí ho u sebe i herní terapeut Roman. Fu fu se stává na onkologii známým pojmem. Málokdy teď říkáme bublifuk, spíše Fu fu. Ustálí se také pojmenování našeho nového kamaráda, je to prostě „Vítek Fu fu”.

Naše přátelství s malým Vítkem se začíná pomalu rodit, strach a obavy ustupují společným hrám s Fu fu, můžeme už chodit k jeho postýlce. Vítek má moc rád také ukulele a rád si na ně brnká.

Čas běží a „kauni” a Vítek a pravidelné klauniády na onkologii patří prostě k sobě. Za nějaký čas, vlastně po roce, klaunuji s kolegyní doktorkou Rentgénovou na Vítkově narozeninové oslavě. Vítek má už tři roky. Dostává obrovský bublifuk a rozjíždíme na oslavě Fu fu party. Je tu také narozeninový dort, autíčka, dárky, ostatní pacienti i sestřičky z onkologického oddělení, herní terapeut Roman a Vítek s úsměvem na tváři.

Vítkův svět se zúžil na onkologické oddělení, doktory a doktorky, sestry a klauny. Na jednu stranu zúžil, na druhou stranu rozšířil o nevšední, někdy kouzelné zážitky. Je úžasné pozorovat, že Vítkův zdravotní stav se díky léčbě začíná obracet k lepšímu. Začínají mu růst na malé hlavičce, stále nakloněné k pravému ramínku, jemné vlásky, má více chuť skotačit, více mluví.

V tomto období realizujeme na onkologickém oddělení projekt Cirkus Paciento. Každý den docházíme po dobu jednoho týdne do nemocnice a učíme děti, které mají zájem, například kouzlit, žonglovat, krotit dravé šelmy nebo jezdit na koníkovi, zkrátka to, co sami používáme při našich klauniádách a ještě něco navíc. Vítek se celý týden s námi setkává a společně trénujeme kouzlo s bublifukem, který když se pořádně začaruje, a to Víteček umí dobře, vydává krásné zvuky. Při závěrečném vystoupení dětí a zdravotních klaunů pro celé oddělení Vítek se svým „Fu fu kouzlem” vyloženě exceluje, užívá si svůj čas na jevišti a za doprovodu živé hudby se celý rozesmátý úplně spontánně roztančí. Je to pro mne silný zážitek a vidím, že i sestřičky mají slzy v očích. Slzy dojetí i radosti.

Nastává čas, kdy se léčba malého Vítko po více než roce a půl úspěšně dovršuje. Do nemocnice přijíždí jeho maminka a my se s ní můžeme také seznámit.

„Aha, tak to už vím, co to znamená to jeho věčné ‚kauni‘. Pořád jsem tomu nerozuměla,” ujasňuje si maminka souvislosti.

Nějaký čas se s Vítkem nevidáme. Jen velmi zřídka, když přijede s mamkou na kontrolu. Volá na nás Fu fu a vždy se radostně vítáme jako staří známí. Je to už větší klouček, má jemné blondaté vlásky a rozumnější výraz.

Uplyne několik měsíců. Na onkologickém oddělení probíhá jedna z našich pravidelných klauniád. Nahlížím do pokoje číslo 7, ve kterém nás více než rok a půl vždy vyhlížel malý Vítek. Pokoj je prázdný a já se ptám jedné sestřičky na sesterně:

„Víteček je doma?“

Připadá mi to jako nekonečně dlouhá chvíle, než ke mně sestra zvedne oči zalité slzami a zavrtí hlavou. Chápu a neptám se dál. Někdy se nemoc vrátí a má mnohem rychlejší průběh než před léčbou.

Myslím na to, jak křehké a hluboké bylo naše klaunské přátelství s Vítkem Fu fu. Myslím na to, že pro klauna je každá vteřina strávená s pacientem stejně hodnotná, jako kdybychom spolu strávili spoustu let. Je těžké říci, zda jsme se znali krátce nebo vlastně dlouho. Pro mě je důležité, že naše společné zážitky byly intenzivní a rozhodně nezapomenutelné. Vítek toho ovlivnil za svůj krátký život opravdu hodně – vnesl na oddělení onkologie nový pohled na bublinkový zázrak za patnáct korun, dal mu význam, který žije pořád.

Jeho Fu fu spojilo v přátelství nás klauny s personálem i s ostatními pacienty.

Vítek vlastně nikdy neodešel, mezi námi klauny se teď bublifuku říká Fu fu.

Zataženo – polojasno – slunečno

Venku je aprílové počasí. Je 30. března a chvíli svítí sluníčko, chvíli prší. A někdy je tomu tak i na nemocničních pokojích, kam za dětmi chodíme jako zdravotní klauni. Někdy se malí pacienti při naší návštěvě smějí míň a někdy víc.

Na ortopedickém oddělení, úplně na konci chodby v posledním pokoji, leží na postelích tři slečny. Nikola u dveří se už jako tradičně mračí. Známe se. Skoro nikdy se na klauny ani nepodívá. Od sestřiček víme, že se Nikča na oddělení pravidelně vrací, že už ji znají a že si z toho nemáme nic dělat, protože právě tohle je její způsob boje s pobytem v nemocnici. Tvářit se jako kakabus, vůbec nereagovat nebo klauny (a často i sestřičky) úplně odmítat.

Kolegyně klaunka mne uvádí do pokoje a představuje mne jako akrobatku světového věhlasu. Vcházím na pokoj docela klidně, nepředvádím žádná salta ani stoje na hlavě. Tvářím se velice, velice vážně a soustředěně. To ostatní dvě pacientky rozesměje. Venku poprchává, ale v pokoji jakoby se rozsvítilo slunko. Nad Nikolinou postelí je však stále zataženo. Mám pocit, že jí to dá trochu práce nedívat se, čemu se ostatní smějí. Ale je vytrvalá, znuřeným pohledem provrtává svou peřinu. Kolegyně mne vyzve, abych se před svým výstupem řádně rozcvičila. Jelikož jsem mistryní světa v mikroakrobacii v puse, začnu hbitě vyplazovat jazyk, kroutit jím zleva doprava, nahoru a dolů, ba i dokolečka, až jsem z toho rozcvičování celá oslintaná. Holky nevěří svým vlastním očím a smějí se na celé kolo. To Nikče nedá a světe div se, podívá se na mne! Neusměje se ani trochu, ale já i moje kolegyně cítíme, že nad její postelí se začíná protrhávat počáteční oblačnost. Teď nastává vrcholný okamžik mého čísla. Otevřu pusu a vytvaruju jazyk do úhledného trojlístku. Holky nakukují do mé pusy, cože to tam vlastně mám a já pomalu obcházím postele a ukazuji každé z nich

svůj artistický úkaz. Jsou z toho úplně pať. Dívají se na sebe, dávají si ruce před pusy a šíleně se smějí. Nikča opět chvíli bojuje se svým chtíčem podívat se na tu zvláštnost, která rozesmála její spolupacientky, a zvědavost vyhrává. Rychle se mrkne na trojlístek a odmění mne zvednutými koutky. Není to žádné řehtání na celé kolo. Jen drobný úsměv. Ale je to úsměv neopakovatelný, nenahraditelný a vzácný.

To odpoledne vysvitlo nad Nikolinou postelí slunce. Její pousmání bylo jako první pohlazení slunečních paprsků po dlouhém období dešťů. Jako malý zázrak.

Vlasy

Plzeňská nemocnice je z jedné strany vyšší než z druhé. To, co je zpředu přízemí, je zezadu druhé patro, a to, co je přízemí v zadním traktu u parkoviště a heliportu, je zpředu druhý suterén. Milena tedy ležela buďto v přízemí nebo v suterénu, každopádně na hemato-onkologickém oddělení. Ležela a pozorovala nás, vedle postele seděla její pihatá maminka s hustými zrzavými vlasy. Obě nás sledovaly trochu překvapeně – bylo to poprvé. Od té doby jsme se viděli mnohokrát.

Teď Míla leží, dívá se na nás a víská se ve vlasech. Maminka sedí vzpřímeně, plná odhodlání, reaguje vesele a takhle a jinak bude vypadat i při každém našem dalším setkání. Vlastně až na to poslední, paradoxně to nejšťastnější, které stojí na konci tohoto příběhu. Kolegyně sestra Svíčková se jako vždycky motá do šály a Míla si uhlazuje vlasy, uklízí jeden pramínek za ucho. Svíčková si spolu s šálou namotává bezděky i mě, svého kolegu, který se střídavě tváří zoufale a přísně. Míla si upravuje vlasy, vezme do dlaně další pramínek, spíš chomáček. Když vzdálí ruku od hlavy, vlasy jí zůstávají mezi prsty.

Svíčková si znovu nahazuje šálu a trefuje mě do oka. Maminka se směje, zrzavé kadeře se natřásají. Míla, může jí být tak deset let, se taky zasměje, zajede si hřebenem prstů do vlasů od čela k temeni a sundá z hlavy další chomáč vlasů jako kousek instalatérské koudele. Teprve teď si všímám, mrkaje v sebeobraně před zdivočelou šálou, že na druhé straně vedle Míliny hlavy už leží hromádka vlasů – je to místo, kam si je Míla odkládá zřejmě už nějakou dobu. Napomínám kolegyni Svíčkovou, dostávám secvičený a „neúmyslný“ direkt kabelkou do žeber, Míla protáhne pohyb ruky ze skráně za ucho a jako kouzelnice odtamtud vytáhne další chomáč vlasů. Vískání ve vlasech, vrací se mi neustále ten skoro zapomenutý výraz a divím se, s kabelkou nebezpečně blízko slabin, co všechno pod něj spadá.

Když konečně odcházíme, připoutaní k sobě barevnou šálou se střapci, já s kabelkou pod paží a Svíčková s mým stetoskopem v uších, necháváme za sebou usměvavou zrzavou maminku a veselou Mílu, s hlavou už skoro holou, jen řídce ochmýřenou. A taky tu hromádku, chomáček vlasů, který se – trpělivě snášený rukama slečny v chemoterapeutické fázi léčby – přestěhoval z hlavy na postel.

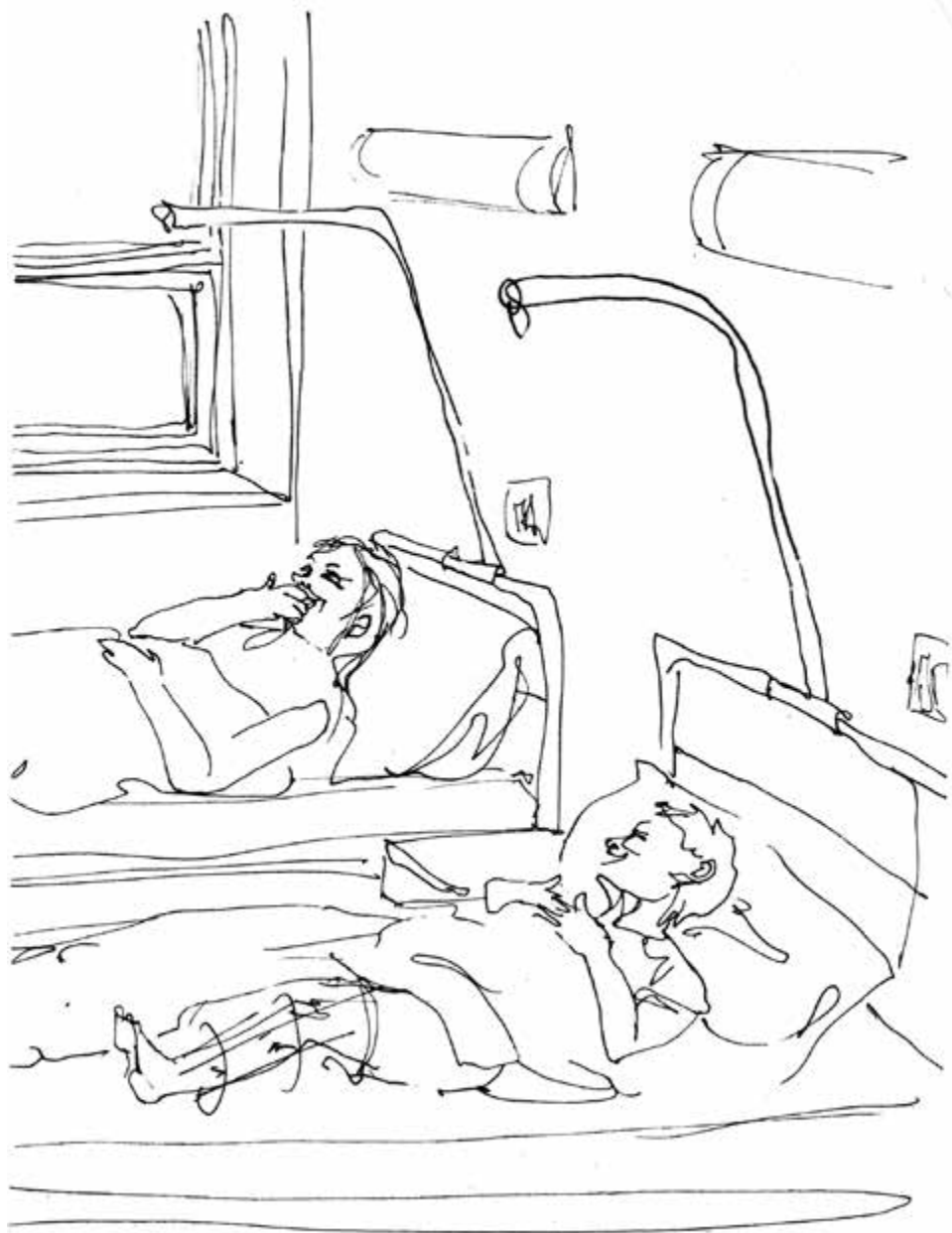
S Mílou a její maminkou jsme se od té doby skutečně viděli mnohokrát, návštěvy měly vždycky podobně úspěšný průběh, jen to vedlejší, nečekaně samozřejmé téma našeho prvního setkání se už přirozeně neopakovalo. Pak jsem do Plzně nějakou dobu nejezdil a když jsem se tam vrátil, nebyla tam už Míla. Schoval jsem si tu vzpomínku na trpělivě a s něhou snášené chomáčky vlasů a na nic jsem se neptal. Potom jsme jednou zaklepali na dveře pokoje v přízemí či druhém suterénu, protože na místech, městech a jménech až tak nezáleží, a vstoupili jsme dovnitř. Na posteli ležela jiná holčička bez vlasů a vedle ní vzpřímeně seděla jiná maminka. O kus dál se o nemocniční stolek opírala pihatá maminka s dlouhými zrzavými vlasy a vedle ní stála Míla s čerstvým ježkem.

„Jsme tu už jen na návštěvě,“ vysvětluje Míla a její maminka s ustaraným úsměvem přikyvuje, jakoby si teprve teď dovolila ten přepych starosti, jakoby na ni teprve teď, když už může se svou dcerou kdykoliv a kamkoliv odejít, dolehlo něco z tíhy těch lehoučkých chomáčků vlasů, kterou na sobě tak dlouho a tak odvážně nosila.

Velká Klárka

Zhruba uprostřed oddělení dětské ortopedie na pražské Bulovce je velký pokoj s třemi postelemi postavenými kolmo ke stěně, s okny po levé a dveřmi po pravé ruce. „Nemocniční“ je v této místnosti skoro všechno, ale stačil by jediný pohled na postele. Každá je vybavena zvláštní konstrukcí – dvěma rovnoběžnými tyčemi, které se táhnou nad lůžkem jako dvě kolejnice, nebo ještě spíš jako tyče k držení v tramvajích, autobusech nebo metru. I tady na nich bývají lidé zavěšeni za končetiny, narozdíl od dopravních prostředků se však většinou jedná o nohy po nejrůznějších chirurgických zákrocích, nohy v gypsech a bandážích, nohy provrtané šrouby a naléhavě ukazující na protější stěnu, stejnou, jako všechny ostatní, kromě velké zapnuté televize těsně pod stropem. Zdejší pacienti těmi svými neobvyklými dopravními prostředky pomalu cestují domů; často tak pomalu, že krajina za okny s výhledem po okolních nemocničních pavilonech zůstává pořád stejná.

Klára leží většinou na prostřední posteli, jako si lidé, jezdící každé ráno do školy nebo do práce stejnou tramvaj, vybírají své oblíbené místo a ostatní cestující se to po nějaké době naučí respektovat. Klára je tu často. Je jí dvanáct nebo třináct, ale tělo jí přestalo růst už před pár lety. Zbývalo přitom jen pár centimetrů, při kterých by sice stejně zůstala „malá“, ale ten kousíček by jí později, až bude Klára velká, mohl přinést v mnoha věcech samostatnost a výrazně jí usnadnit dospělý život. Řešení, které se nabízelo a na které Klára přistoupila, bylo postupné natahování nohou. Tomu ovšem musí, laicky řečeno, pokaždé předcházet chirurgické „zlomení“ kostí, které pak mezeru vzniklou natahováním dorostou. To celé se odehrává přibližně v půlročních cyklech a pokaždé to znamená několik měsíců v nemocnici. Klára nás tedy dobře znala, stejně jako jsme znali my ji.

Návštěvu u ní a jejích dvou spolupacientek jsme většinou začínali tak, že jsme došli až pod televizi (zbývalo pár centimetrů a dotýkala by se střechy mého klobouku), což byl zároveň pomyslný střed pokoje, rozhlédli jsme se po místnosti a začali jsme holky chválit, že jsou jedním z mála nemocničních pokojů, které nejsou vybaveny televizí, a že tedy nemrhají časem a věnují ho užitečnějším věcem. V tu samou chvíli se přímo nad našimi hlavami otevírala Hvězdná brána, Lisa Simpsonová vystříhla sólo na saxofon nebo hypoteční ústav nabízel „cestu domů“. Klára se smála a bylo jasné, že nás ráda vidí. Rádi jsme ji – vzhledem k místu našeho setkávání poněkud sobecky – vídali i my. I když každému dalšímu zákroku předcházelo bolestné rozhodování a i když Klára byla podle všeho několikrát rozhodnuta s natahováním svých nohou nadobro přestat, nakonec vždycky zvítězila její pevná vůle a znovu jsme se setkali na Bulovce pod televizí.

Předpokládám, že touhle dobou už Klára na své pomalé posteli dojela až domů a na dlouhé a opakované pobyty v nemocnici už jenom vzpomíná, jako já teď vzpomínám na ni, a doufám (už nesobecky), že až budu příště stát v „jejím“ pokoji pod televizí, která se bude, nebýt pár centimetrů, dotýkat střechy mého klobouku, budu už mluvit k někomu jinému. Já tu televizi sice neuvidím, ale budu vědět, že tam je. Každý, kdo Kláru potká, uvidí drobnou dívku a jen málokoho napadne, že těmi posledními pár centimetry přerostla nejen sama sebe, ale i mnohé z nás. Záleží samozřejmě na tom, odkud se díváme.

Tajemný kamarád v roušce

„Čeká na nové plíce. Je v nemocnici v podstatě pořád. Bude dobré, když ho pobavíte, ale vezte si, prosím, roušky,” dozvídáme se na sesterně informace o dospívajícím chlapci, za kterým jsme od sestřiček vysláni. Jsme v nemocnici v Uherském Hradišti.

Nasazuji si roušku a na ni umísťuji svůj klaunský nos. Člověk si tou světle zelenou papírovou rouškou zakryje vlastně celou dolní půlku obličeje, a tak z vaší tváře vynikají zejména oči. Je to jako byste si nasadili zlodějský šátek a chystali jste se vykrást třeba banku. V kombinaci s klaunským nosem se může nemocniční rouška proměnit vlastně v cokoliv. Koneckonců jsme přece klauni.

Vcházíme do pokoje, kde je úplně ticho. U stolu sedí světlovlasý kluk, má také roušku přes ústa, listuje tlustou knihou. Těžko odhaduji věk, ale typuji si tak kolem patnácti šestnácti let, možná i méně.

Je to magická situace. Hledíme na sebe navzájem přes papírové roušky, které ještě více zvýrazňují naše oči. On má tmavě modré oči, doširoka otevřené.

S kolegou vycházíme z atmosféry tajemna a neznáma. Začínáme hrát hru jakoby na lupiče, když už máme všichni tři ty světle zelené roušky na obličeji.

Představujeme se jako jeho parťáci, jako kamarádi z lupičské bandy, chválíme jeho dobré maskování a ptáme se na krycí jméno. Jsme mile překvapeni, že chlapec rychle reaguje a jakoby nic vymýšlí tajné jméno, přistupuje na naši hru o lupičích velmi ochotně a svižně.

Společně se shodujeme na tajném hesle, které je naše a nesmí se nikomu prozradit. Naše krátké, leč velmi intenzivní setkání končí. Loučíme se tajným gestem a mizíme velice nenápadně, až na pár zaškorbrtnutí, z pokoje.

Asi po hodině se znovu s naším komplicem potkáváme na chodbě,

ihned si bereme roušky a zdravíme se smluveným gestem. Je vidět, jak se našemu kamarádovi zablýskne šibalsky v tmavě modrých očích, takový tajný úsměv.

Po několika měsících se znovu setkáváme. Naše heslo je stále v živé paměti i maskování stále funguje. Tajná společná lupičská hra stále žije, bavíme se a společně se tomu smějeme. Jen už nemusíme mít roušky a poprvé se vlastně vidíme navzájem bez maskování. Poprvé můžeme vidět hezký úsměv našeho kamaráda.

Dnes už vím, že náš tajný kamarád se dočkal své transplantace a vše dobře dopadlo. Už se sice nevidáme, protože je konečně doma, ale občas máme v nemocnici v Uherském Hradišti u paní učitelky v herně tajemný vzkaz. Známe už i jeho pravé jméno, ale to neprozradím, jistě to chápete, jsme prostě jedna lupičská banda, vlastně tajní parťáci a držíme přece při sobě.

Kapačka jako elixír

Tento týden přicházíme na onkologii každé odpoledne. Je to pro mne nová situace, protože se setkávám s personálem i s pacienty bez klaunského kostýmu civilně jako já Jana. Máme možnost se seznámit zase na jiné úrovni, protože tento týden je zasvěcený Cirkusu Paciento. Budeme se společně učit kouzlit, žonglovat, hrát si nebo jezdit na molitanovém koníkovi, který vypadá jako živý. Celý společný týden potom zakončíme cirkusovým představením přímo v nemocnici.

„Ahoj, já jsem Jana, asi mě budeš znát spíše jako sestru Sádru s červeným nosem,“ představuji se Josífkovi, který je se svou maminkou na izolovaném pokoji zvaném box číslo 8.

Josífek nemůže mluvit, vidí pouze jedním okem a může jenom ležet na zádech. Vypadá to, že není schopen žádné mimiky v obličeji. Jeho maminka je velice pozitivně naladěna, cítím z ní odhodlání a sílu. Nejsem si jistá, zda tady uspěju s nabídkou cirkusového umění, ale přesto to chci vyzkoušet. Učím mamku a Josífka kouzlo s hůlkou. Je to krásné, jak v Josífkových rukou s maminčinou pomocí mění hůlka černou barvu na červenou. Maminka je ráda, že mají změnu a bere si na trénování do zítřka ještě kouzlení s klaunským nosem.

Vycházím z boxu číslo 8 příjemně překvapena tím, jak se Josef i jeho mamka úplně přirozeně stávají součástí cirkusového souboru. Ale jsou na izolaci, co s tím?

Celý týden pravidelně docházím do boxu 8, pilujeme kouzlo, zkoušíme vhodný kostým. Společně s maminkou domlouváme s lékaři a sestrami, zda bude moci Josífek v představení vystupovat mezi ostatními dětmi, zda je vhodné izolaci porušit. Je rozhodnuto. Může.

Nastává den velké cirkusové premiéry. Celý týden jsme pracovali s dětmi individuálně, protože byly upoutané na lůžko, podobně jako

Josífek, a dnes to celé uvidí rovnou diváci-pacienti z transplantační jednotky, rodiče, sestřičky, lékaři, primáři, přednostové.

Na jevišti už je vše připraveno, v zákulisí jsou natěšené děti na po-
jízdných židličkách ve slušivých kostýmech a úplně vzadu mezi di-
váky je na své postýlce, která se nevešla do zákulisí, hlavní kouzelník
Josífek se svým kouzelnickým číslem „zmizení nosu“. Maminka si ob-
lékla podobný kouzelnický mundúr jako její synek a jsou úžasné duo.

Těsně před začátkem vystoupení přibíhá k Josífkovi zdravotní ses-
třička s kapačkou. Omlouvá se, ale musí mu ji napíchnout, je to pra-
videlná důležitá dávka nějakého mně neznámého léku. Bude kapat
asi hodinu. Hledím s otázkou v očích na maminku i na Josífka. „To
zvládneme,“ mrkne na mě mamka a cirkus začíná.

Přesně v prostředku celého veselého představení, kde společně vy-
stupují děti se zdravotními klauny, je zařazeno Josífkovo kouzlo. Celá
pozornost všech diváků se přesouvá k postýlce Josífka, u které stojí
maminka s kouzelnickou hůlkou v ruce. Všichni dojatě sledujeme, jak
Josífek statečně čaruje s rukou napojenou na kapačkový stojan. Sama
obdivuji, jak kouzlo výborně zvládá, i když si nevidí na ruce a nemůže
je ani pořádně zvednout.

„Velevážené publikum, náš vynikající kouzelník Josefo, je napojený
na kouzelnický elixír, sledujte jeho účinky!“ doprovázím jakožto prin-
cipálka cirkusu Josífkovo číslo a snažím se vzít kapačku do hry.

Josífek to zvládá úplně perfektně, i jeho skvělá maminka, ozývá se
mohutný aplaus, maminka se skromně uklání. V tom přichází ses-
třička a odpojuje Josífkovi kapačku, což nakonec celé vypadá, jakoby
to do představení patřilo – vlastně takové kapačkové kouzlo.

Jdu Josífkovi pográtulovat a vidím, že se v jeho nehybném výrazu
v obličeji něco změnilo.

„On se usmívá,“ konstatuje dojatá maminka v kouzelnickém plášti.

Dochází mi, k jakému kouzlu tu vlastně ve skutečnosti došlo. Úsměv

na dosud nehybné chlapcově tváři. Josífek má radost. Usmívám se na něj, uvědomuju si, jak mi přebíhá mráz po zádech a už už běžím na jeviště uvádět další číslo. Jsem šťastná. A vím, že nejen já.

Třináct

Poznali jsme se, když jí bylo třináct. Ona na nemocničním lůžku oddělení intenzivní péče a já s červenýmnosem. Ona s diagnózou nevyléčitelný nádor na mozku a já v roli zdravotního klauna. Takto nás dal osud dohromady. Zdravotní klaun si nevybírání dětí, které chce nebo nechce bavit. Klaun přijde do nemocnice, zjistí si informace o zdravotním stavu dětí od sestřiček a jde pobavit děti. Jak jednoduché je udělat legraci klukovi, který má vytržené mandle a zítra jde domů. Ale dnes jsem stál u postele třináctileté dívky, která už domů nikdy nepůjde. Snad by i mohla, ale její osud by se tím nezměnil. Ona i chtěla, ale už to prostě nešlo. Byla odkázána na občasné návštěvy blízkých, televizi, vlídnost personálu a občasné návštěvy zdravotních klaunů, mezi kterými jsem byl já nejfrekventovanější. A tak jsme tu proti sobě „stáli“ klaun, který už má pár desítek let života za sebou, a mladá dívka, která má před sebou asi tak dva měsíce života.

Růženka na tom byla v té době už dost špatně. Pohybovala jednou rukou a ještě viděla a slyšela a mohla trochu mluvit. Ale divák byla vděčný. Moc možností neměla. Televize nebo spánek. Tak se na klaunů vždycky těšila. Její pozornost však byla časově omezená. Velice rychle se unavila. Stačilo s ní udělat dvě kouzla, na kterých se mohla aktivně podílet, a potřebovala odpočinek.

Práce klauna je tak trochu alchymie zjistit, na co vám bude váš divák zabírat. Někdy to trefíte už při vstupu, někdy je to hodinářská práce, ale vyplatí se. Růžence jsem se rozhodl přečíst něco humorného. A tady jsem se se čtením trefil! Sama už si číst nemohla a možná, že jí nikdy nikdo moc nečetl, o to byla vděčnější posluchač. Úkol nás zdravotních klaunů není chodit předčítat do pokojů nemocných zábavnou literaturu. My hrajeme, jsme prostě herci, ale je na nás, jak situaci odhadneme a co uděláme. Důležitý je výsledek. A já ho měl. Já klaun jsem četl knihu O krtkovi, který chtěl vědět, kdo se mu vykakal na

hlavu. My jsme se při ní bavili. Ta kniha je spíše forma komiksu a mně to dávalo prostor ji trochu dohrávat. Tam jsem se našel, trochu čtení, trochu hraní. Příště jsem přivezl knihu od vynikajícího dětského autora Roalda Dahla – Previtovi, ve které si dva staří manželé dělají neuvěřitelné schválnosti. Růženčin zdravotní stav byl v té době již velmi špatný. Už jsme si spíš jenom povídali. Některé situace jsme rozebírali a bavili se tím, jak by to, co jsme četli, mohlo ve skutečnosti probíhat.

Vlastně to vypadalo, jako když si dva staří známí pěkně povídají. Bavili jsme se, zapomínali na čas, ale ten se vždy přihlásil. Růženka byla stále rychleji unavená a potřebovala odpočinek. A čas byl neúprosný, odměřuje všem stejně a ani tady neudělal výjimku. Tohle se odehrálo 13. ve středu, z té knihy jsme přečetli jen část. Růženka celou dobu pozorně poslouchala, ale když jsem otáčel třináctý list (to jsem si pak doma zpětně spočítal), tak usnula. Návštěvy jsem u ní měl jednou za týden, vždycky ve čtvrtek a když jsem přijel další týden, tak spala. A spala stále víc, jak to u Růženek bývá. Tu knihu už jsme nikdy nedočetli.

Ale tohle je život, to není pohádka. Tady nepřišel žádný princ. Růženka zemřela ve spánku, za měsíc 13. v neděli, bylo jí 13 let. Možná by se mohlo zdát, že se vlastně nic nestalo, čas jsem nezastavil a zázrak jsem neudělal. Ale není to zázrak, že se Růženka v posledních dnech svého života mohla těšit a smát?

Ahoj

Jako zdravotní klauni chodíme po nemocnicích, po dětských odděleních, otevíráme dveře do různých pokojů a v těch pokojích nás čekají různí pacienti. Mají různé diagnózy, ale my nechodíme léčit, my pomáháme zapomenout. Na chvíli zapomenout na problémy. My je přenášíme do jiného světa, kde je legrace, kde na chvíli nemoc není. Někdy vyjdeme z pokoje a smějeme se ještě na chodbě, někdy vyjdeme, podíváme se na sebe a moc nemluvíme. V pokoji za dveřmi je někdo, kdo je na tom špatně. Ale jsou i chvíle, kdy se na sebe ani nepodíváme. Bojíme se, že v očích kolegy uvidíme odraz toho, co jsme právě prožili.

„Na sedmičku nevím, Kuba je na tom moc špatně, ale zeptám se,“ říká zdravotní sestra. Vychází z pokoje: „No maminka nechce, ale Kuba ano. Tak to zkuste!“ V pokoji je šero, žaluzie zatažené. Na židli maminka. Smutek, bezradnost, zoufalství, strach. Tak by se dal popsat její výraz. Na posteli leží asi tak šestiletý Kuba. Bledý, unavený. „Musíte jít blíž! Už málo vidí a špatně slyší a taky už nemluví.“ Přišli jsme až k posteli, aby nás mohl Kuba vnímat. Jdeme mu dělat klauniádu. Jdeme udělat něco, aby zapomněl na to, jak mu je a aby zapomněl na to, co ho čeká. Vypadá to skoro jako morbidní fraška, dělat v tomto prostředí klauniádu. Lukáš bere ukulele. Zpíváme písničky, pouštíme bubliny z bublifuku. Naše možnosti jsou omezené, nejsme schopni odhadnout, co bude Kuba moci vnímat. V průběhu však vidíme reakce, že naše snažení odezvu má. Možná, že v tom pokoji bylo na chvíli světleji a že se nálada změnila, ale to jako přímý účastník jsem mohl jen těžko odhadovat. Po zádech mi tekl pot a dělal jsem, co jsem mohl.

Teď, když se na to zpětně dívám, tak vím, že nás vnímal. V rámci svých možností. Ležel, my jsme hráli, on byl s námi a my s ním. Vlastně to vypadalo, jako kdyby odpočíval a my mu prostě hráli. Ale

to by muselo být jinde, ne na onkologii. Pak jsme se rozloučili a řekli: „Kubo, ahoj! My přijdeme příští týden.“ Pak se stalo něco, co jsme nečekali. A maminka už vůbec ne. Kuba zvedl ruku a řekl: „Ahoj!“ Úplně normálně, tak jak to slyšíte stokrát za den. „Ahoj!“ Vyšli jsme z pokoje, chvíli beze slova stáli a pak šli rovnou vedle na další klauniádu. Až za hodnou chvíli jsme si o tom mohli něco říct. Ale moc toho nebylo. Člověk se v tu chvíli cítí ztracený, bezradný, slabý a nechce mluvit. Není o čem.

Za týden jsem šel na onkologii znovu. „Tak co Kuba?“ bylo moje první, když jsem se ptal sester na pacienty. „Zemřel, před pěti dny.“ Byla odpověď. V tu chvíli jsem pochopil, že to jeho „ahoj“ bylo jeho poslední. Bylo to „ahoj“ krátkému životu, o který ho připravila nemoc. Bylo to „ahoj“ i nám klaunům, kteří jsme s ním byli až do konce. Bylo to „ahoj“ kluka, který si nás, dva dny pře smrtí, pozval, aby se trochu pobavil.

Já si na tebe, Kubo, často vzpomenu a často slyším to tvoje „ahoj“. Raději bych ti na něj odpověděl, než psal těch pár řádků. Ale takový je život. Můžu už jenom napsat: „Kubo, ahoj!“

Jak to vlastně děláme a Ančin nočník

V šatně, kde se měníme pravidelně každý týden ve zdravotní klouny, si oblékám sněhově bílé silónky, ručně háčkové krajované ponožky, hráškově zelené šaty s bílými puntíky a krátké sako ušité z bílého doktorského pláště. Upravuji si účes a nakonec si nasazuji svůj červený klaunský nos. Na chvilku ještě zahlédnu v zrcadle svůj normální civilní obličej, nasadím nos a už je tady sestra Sádra. Dnes jdeme klaunovat s kolegou Petrem – doktorem Kolíčkem. Společně, už oba dva s klaunskými nosy, vyrážíme na chodbu mezi zaměstnanci, návštěvníky a pacienty dětské fakultní nemocnice. Já každému, koho potkáme, zdůrazňuji, že jenom procházíme, což u kolemdoucích, někdy i spěchajících lidí, vyčaruje alespoň mini úsměv. Kolíček nicméně považuje mojí klaunskou upovídánost za zcela zbytečnou a jemně mě peskuje, čemuž se mnozí náhodní diváci také rádi pouštějí. Máme takový ten typický klaunský vztah – já ho zbožňuji, on se za mě poněkud stydí, ale beze mne by se neobešel. Funguje to.

Rodiče, děti, prarodiče, lékaři, zdravotní sestry a všichni, které takto na chodbě míváme, se alespoň na chvilinku zastaví, prohodí s Kolíčkem pár slov nebo se usmějí anebo se prostě zadívají na dvě podivné postavy. Doktor Kolíček s červeným nosem stále hlídá svou hloupou sestru, aby nedělala hned ze začátku velkou ostudu, chytá mě za ruku a jdeme ke dveřím jednotky intenzivní péče se slovy: „To nemusíš pořád říkat, že tady procházíme, to každý vidí, pojď, prosím tě!” Společně zazvoníme na zvonek u vstupních dveří a pokoušíme se do něj nahlásit naši přítomnost:

„Dobrý den, tady doktor Kolíček...“ mluví hlubokým a charismatickým hlasem můj kolega doktor, ale nedomluví větu do konce a já se přidávám: „... a sestra Sádra, já mám nové bílé silónky, můžu dál?”

„Neříkej, že máš nové silónky, to nikoho nezajímá!“ napomíná mě trochu hystericky Količek.

Z mluvítka u zvonku se ozývá náš první dnešní smích, i když sestřin smích zní ze zvonku trochu unaveně, sestra nás pouští na malé oddělení a my už zcela naladění vcházíme do nitra jednotky intenzivní péče. Ještě si na chvilku nadzvednu klaunský nos a zhluboka se nadechnu: Kdo a co nás tu dnes asi čeká?

Rázné kroky doktora Količka míří nejprve do sesterny. Klaunuje-me vždycky i pro personál, dneska recitujeme společně autorskou báseň Pardon od Miroslava Majestátníka - což je umělecký pseudonym pana Dr. Količka. To, jako správná aktivní sestra, ihned jak je to jen možné, prozrazuji. Snažíme se takto společně pobavit a zasmát se i se sestřičkami a doktory. Dnes je to trochu náročnější. Sestry jsou hodně zaneprázdněny a pan doktor potřebuje napsat lékařskou zprávu. Proto jsme poměrně struční a neustále se omlouváme za to, že je zdržujeme, což nakonec ve finále vzbuzuje smích, u zamyšleného doktora nad lékařskou zprávou dokonce smích hlasitý. Má překvapivě vysoký hlas při smíchu, což myslím, rozesmívá zase sestřičky.

Potom si sundáváme nosy, což je pro mne vždy zajímavá chvílka, kdy se s personálem setkáváme na chvilku zase sami za sebe a ptáme se na informace o dnešním stavu pacientů, jestli je vhodné navštívit každý pokoj, kdo má dnes za sebou nějaký zákrok a potřebuje spíše odpočívat anebo se ptáme i na to, kdo má dnes narozeniny nebo svátek. Umýváme si pečlivě ruce a také je dezinfikujeme, i všechny naše rekvizity, dnes to jsou fonendoskop, gumová kačenka a trenýrky.

Jako první navštívíme pokoj hned nalevo od sesterny. Na pokoji jsou tři postele. V té nejbližší ke dveřím poznávám pětiletou Aničku, která je dnes po náročném vyšetření a tváří se velmi unaveně a trochu i našťavaně. U prostřední postýlky sedí na nočníku Lukášek, vypadá celkem vesele a zvědavě už na nás nakukuje přes sklo dveří. V posled-

ní postýlce spinká malý Vojta. Tak to je tedy náročná situace, bleskne mi hlavou, ale to už Kolíček potichoučku nakukuje do pokoje a ptá se v tomto okamžiku spíše maminek, jestli můžeme jít na krátkou vizitu „... anebo jestli máme přijít později?“ polohlasem se ozývám já, sestra Sádra. Doktor mě napomíná, abych mu neskákala do řeči, což vzbuzuje u maminek úsměv a zvou nás dovnitř.

Je to zapeklitá situace. Musíme být potichoučku, abychom nevzbudili Vojtu, také je nutné zjistit, zda Lukáškovi nevadí, že vizita probíhá právě, když on má čůrat do nočníku a nejtěžší to vypadá u Aničky, která se mračí a odvrací hlavu na druhou stranu, nechce se na klauny ani podívat. Chápu to, má bolístku, ale co teď s tím. S Aničkou se vídáme teprve krátký čas a zatím jsme se moc neskamarádili. Uf uf. Jsme tady a teď. Doktor Kolíček se ptá potichu Lukáška, jestli mu nevadí, že tu jsme, když je zrovna na nočníku. Lukášek šeptá, že mu nevadí. Malá Anička se přidává s tím, ať jdeme pryč, že nás tu nechce a začíná pomalu plakat. V duchu si říkám, že tohle ještě bude zajímavé, ale přijímám Aniččina slova zcela seriózně:

„Pane doktore Kolíčku, Anička to poznala dobře, já musím jít pryč, chce se mi moc čůrat, když vidím Lukáška, potřebuju na WC,“ šeptám doktorovi a celá se u toho kroutím a křížím nohy. Kolíček s vykulenýma očima a zároveň velice omluvně kouká kolem sebe, ale pohotově odpovídá:

„Sádra, musíš to vydržet, tady je teď nočník obsazený!“ Kroutím se ještě víc a Lukášek se začíná smát, Kolíček mě napomíná a omlouvá se za trapnou situaci a najednou do toho svým stále ještě lehce protivným hláskem, ale velice věcným tónem zasahuje Anička:

„Sestro Sádra, vem si můj nočník, ať nám to tady nepočůráš, je pod postelí!“

Aniččina maminka je celá překvapená a směje se, když rychle využívám situace, než mi to Kolíček stihne zakázat, беру nočník a sedám

si na něj. Lukášek se chichotá a mává na mě ze svého nočníčku. V tom už zasahuje doktor Količek, celý říčný, stále sjednávající ticho pro stále spícího Vojtíška. Snaží se mě dostat z nočníku, u toho mu padá klobouk, nočník však zachraňuje, bohužel nebo snad bohudík si ho ale omylem nasazuje na hlavu, bohužel snad bohudík z něj vytéká nějaká tekutina, bohudík (anebo bohužel) voda a Sádra se mezitím také omylem uvelebují na Količkově klobouku a konečně, samozřejmě jako, se v klidu vyčůrá. Je to velice citlivé téma, to přiznávám, na tomto pokoji však aktuální a co je nejdůležitější, malou Aničku rychlý sled nočníkových omylů rozesmál stejně jako Lukáška. Směje se a upozorňuje Količka:

„Máš na hlavě můj nočník, to je sranda, škoda, že to Vojtík zaspal!”

Količek se snaží situaci rychle napravit, uklízí nočník pod postel, u toho se uhodí o postel do hlavy, nařizuje Sádře, aby mu urychleně nasadila klobouk, chudák neví, že v tuto chvíli je na tom klobouk hůř než Ančin nočník a k veliké legraci pacientů si nasazuje ve zmatku klobouk na hlavu.

Odcházíme v nejlepším i s počůraným kloboukem z pokoje, kde se stále ještě smějí Lukášek i Anička.

Je to úžasné, protože na konci dnešní klaunské návštěvy za námi ještě přichází Ančina maminka, děkuje nám, že jsme Aničku potěšili a žádá nás, zda se můžeme ještě zastavit za Vojtíkem, který se probudil a Lukášek s Aničkou mu vyprávějí, co se stalo a on nás chce také vidět.

Asi po dvou měsících se vracím na jednotku intenzivní péče v rámci týdenního projektu Cirkus Paciento a jako první účastník našeho klaunského cirkusování je k mé velké radosti Anička a její mamka, chtějí se učit žonglovat s talíři. Anička se na mě spiklenecky podívá a zase věčně pronese:

„Sádru, kdybys potřebovala, tak je zase pod postelí, jo?”

Tentokrát rozesmála Anička na oplátku zase mě.

Malé zázraky a velké věci

„Holky, pojdte se podívat! On se směje!“ ozývá se na chodbě dětského oddělení v motolské nemocnici. Sestry se běží podívat na pokoj číslo 7. Malý, asi 2letý klučina z Pákistánu, který byl do Čech poslán na složitou operaci, sedí v postýlce a chroptivě se směje.

U postýlky sedí na bobku člověk s červenýmnosem v podivném obleku. V jedné ruce má bublifuk a v druhé chlupatou atrapu myši, která chytá ve vzduchu bubliny. Vypadá to, jako kdyby myš bubliny jedla. Chlapeček se té situaci směje, tak jak to u dětí tohoto věku bývá. Pokud se jim něco líbí, můžete to opakovat donekonečna a stále se budou smát. A zdravotní klaun, ten člověk s červenýmnosem a v podivném obleku, tuto pro kluka zábavnou situaci, opakuje v různých variacích. Ačkoliv ten malý kluk z Pákistánu nemluví česky, ale jakou má dvouleté dítě slovní zásobu ve svém rodném jazyce, domlouvá se s klaunem podivnou řečí, kterou si spolu pro tuto chvíli vytvořili, které nikdo nerozumí, jenom oni dva. Mají svůj svět, ve kterém teď chvíli jsou spolu, baví se a užívají si. Tento svět je časově omezený, ale stačí k tomu, aby se ten malý kluk začal smát a přestal se bát prostředí, které pro něj bylo nové, složité.

A to je to nejdůležitější, když dítě začne komunikovat. Je to, jako když nahodíte u stroje motor a on se rozeběhne. A to je jeden z úkolů těch s červenýmnosem. Je to takový malý zázrak pro malého kluka, kterému mu šlo před pár dny o velkou věc.

Amálka

Na klinice infekčních nemocí se v druhém patře nachází Jednotka intenzivní péče. Dnes je zde hodně dětí, tak míříme s kolegou na pokoj číslo jedna. V posteli sedí asi desetiletá dívka jménem Amálie. Vypadá jako ta pohádková víla: nádherné světlé vlasy má spletené do copů, hledí na nás velkýma modrýma očima. Jen ten pomněnkový věneček jí schází.

Podivnou dvojici s červeným nosem si prohlíží trochu nedůvěřivě a na jejich otázky a veškeré pokusy o konverzaci odpovídá mlčením. Sestru Andělu napadne, že se holčičce možná nelíbí poněkud neupravený doktor Srdíčko. Začne jej tedy rychle dávat do pucu: zastrčí červenou košili do kalhot, upraví límeček, narovná motýlka pod krkem a ještě zapne Srdíčkův bílý plášť.

Když je hotova, otáčí se na Amálku s otázkou, zda je vše v pořádku. Dívka zavrtí hlavou (hurá, první malá reakce). Anděla se znovu dívá na doktorův plášť a rychle pozapíná poslední volné knoflíky. Je jí jedno jak, jen aby už každý knoflík vklouzl do zbylých dírek. „Lepší?“ ptá se sestra víly. Opět záporná reakce hlavou (ale už druhá). Anděla rezignovaně vzdychne a plácne rukama podél těla.

Pod dlaní ucítí naducanou kapsu. Málem by zapomněla (hraje na Amálku i vykuleného doktora) a pomaličku vytahuje z kapsy svého pláště gumového medvídka Honzu. Zvírátko se probouzí, zívá a zdraví Amálku. Dívence se, jako mávnutím kouzelného proutku, rozjasní tvář. Naprosto přirozeně odpoví na pozdrav a dá se do povídání s medvědem Honzou. Poté sleduje jeho balanc na hlavě, salto ve vzduchu a taneční kreace. Honza je totiž cvičený. Vrcholné číslo - skok do doktorovy hnědé buřinky - dokonce Amálka odmění úsměvem.

Medvídek Honza už zůstane v Srdíčkově buřince a začne se ukládat k spánku. Doktor hraje na ukulele a sestra kolébá a zpívá médovi ukolébavku.

Pomalu odcházíme s kolegou z pokoje, Amálka se stále usmívá a mává nám.

Od personálu jsme se dozvěděli, že holčička je na oddělení teprve krátce, je mentálně postižená, uzavřená do sebe a s nikým nemluví. Medvěd Honza ji okouznil a rozvázal jazyk. Inu, víly jsou křehká a nevyzpytatelná stvoření.

Čekání na body

Se sestrou Andělou, příjmením Beruškovou, jsme tehdy byli na onkologické ambulanci, kde se často potkáváme se starými známými z lůžkového oddělení. Po dlouhé a vydatné klauniádě na chodbách před ordinacemi se vydáváme ještě o patro níž, do čekáren před ozařovnými, kde, jak nám říkají, bývá prý dětí spíše poskrovnu a častěji tam narazíme na dospělé. Než se stihla dostat jiná reakce, lekl jsem se. Dospělé „obecenstvo“ je přirozenou součástí naší práce, ale bývají to sestřičky, lékaři, rodiče nemocných dětí nebo jejich návštěvy. Ted' zbývalo sotva půl schodiště a měli jsme vstoupit do široké a dlouhé chodby, rozdělené spíše symbolickými dřevěnými přepážkami na tři oddělení – a kam až bylo ze schodiště vidět, všude samí dospělí. Klaun je před lidmi vždycky rád, bez nich by nebyl. Vstupujeme dovnitř. Hned naproti dveřím sedí na lavičce tři muži, dva zachmuření, zachumlání v zimnicích, protože venku právě mrzne a chumelí. Třetí vypadá, jakoby spal (nebo zavřel oči, teprve když viděl, jak se blížíme?). Nabízíme rychlé a překvapivé kouzlo. Muži se sice usmějí, ale kouzlo odmítají. Zkousíme to ještě jednou a jinak, nemají zájem.

Klaun je mezi lidmi rád. Míjíme dřevěnou přepážku zdobenou velkými otvory, spíše okýnky nebo okny, a procházíme dál do rozlehlé místnosti. Druhé oddělení je mnohem větší než to první, obrací se k nám nejméně dvanáct párů očí. „Dobrý den.“ odpovídají nám stěží dva lidé, ostatní nereagují. Všude panuje ticho, čekárnové ticho, vyplněné jen šustěním převrácených stránek loňských časopisů.

V tom se odkudsi ozve pronikavý dětský hlas: „Haló, klauni, tady!“ Je to holčička s rouškou, asi devítiletá, a mává na nás z třetího, posledního oddílu čekárny. Jmenuje se Nikola a má pro nás spoustu práce. Spolu s ní je tu ještě její máma, pak další slečna s dlouhými vlasy, dále paní o berli, která očividně také patří do rodiny, a stranou sedí

dvě starší dámy, na které už nezbylo místo v prostřední velké kóji. Klauniáda může začít – Anděla chce předvést své šokující kouzlo, ale já si všímám, že nás Nikolina maminka fotí. Objímám tedy křečovitě sestru, čímž jí zabraňuji v jakémkoliv pohybu, a zubím se do objektivu. Jenže maminka nefotí, ale natáčí, a dlouho trvá, než mi to dojde, zatímco cukající se Anděla se snaží dokončit své kouzlo. Nikola všechno pozorně sleduje a z jejích očí nad rouškou odezíráme, co se asi děje na zbytku tváře. Usmívá se také paní s berlí, zatímco holčička s dlouhými vlasy ještě chvíli přemýšlí, co si o nás myslet. Maminka se už směje docela nahlas, dvě starší paní se spokojeně pochichávají. Co se odehrává za nízkou dřevěnou přepážkou nevíme, ale slyšet tam musí být všechno.

Improvizovaný výstup nás postupně usazuje na lavičku zády k dřevěné stěně, kde si připadáme jako krasobruslaři, čekající na oznámkování svého výkonu před objektivem televizní kamery. Prudce oddychujeme, objímáme se, máváme divákům, nohy se vznášejí ve vzduchu, jako by spočívaly na nožích bruslí. Anděla svírá v náručí a hubičkuje gumovou slepici, která zastane roli obligátních krasobruslařských plyšáků. Nikola je naše trenérka, sedí vedle nás a na naše dotazy poskytuje cenné trenérské rady. Smích přítomných nás vybízí k dalšímu rozehrávání této fantastické hry.

Konečně trenérka rozhoduje, že půjdeme ještě nahoru. Protože trenérka je trenérka a protože nahoře mezitím určitě přibyl někdo, koho jsme předtím nepotkali, podřizujeme se. Když náš – teď už početný – realizační tým prochází kolem prostřední kóje, která je stále ještě plná pacientů, odezva na naše „nashledanou“ vůbec nepřipomíná rozpačité uvítání. Je hlasitá, mnohohlasá, procházíme kolem usměvavých tváří, které nestíhám vnímat jednotlivě, ale celkový dojem je jednoznačný: něco se změnilo, přepážka nepřepážka, věk nevěk.

Zázračná bublina

Každý život má svou cenu a snad, pokud je přinucen nečekanou nemocí směřovat tuto svou hodnotu do krátkého časového úseku, má každá minuta takového krátkého života stejnou cenu, jako hodiny života delšího. Jedním z cílů sdružení Zdravotní klaun je zlepšit kvalitu života hospitalizovaných dětí. Právě tam se minuty mohou stát stejně důležitými jako hodiny či dokonce dny nebo snad roky...

Má pacientka zoufale čekala na transplantaci. Nutnost být připojená dvacet čtyři hodin denně na přístroje a čekat na zprávu o vhodném dárci znamenala, že se celý její svět točil jen kolem postele. Smrskl se na pokoj 4krát 4 metry, stůl, židli, televizi, přístroj, který ji udržoval při životě, a postel, na které ležela. Neměla tedy moc důvodů k úsměvu.

Netuším, jak dlouho už tam takhle byla, ale apatie, s kterou přijímala svůj osud, zaváněla rezignací a nudou a odrážela se v jejím pohledu – prozrazoval obecný nezájem o život.

Když jsem vešel do pokoje, ani se nenamáhala na mou přítomnost zareagovat. Byl jsem jen další doktor nebo sestra, kteří proplouvají její osekanou skutečností. Představil jsem se a vstoupil do jejího zorného pole, skoro očekávaje, že odmítavě uhne pohledem. Ale neudělala to. Spíš se zdálo, že je přítomností toho zvláštního doktora s divným kloboukem, praštěným úsměvem a velkým červeným nosem poněkud překvapena. Pokusil jsem se nejprve o verbální kontakt, který ale narazil na její nezájem. O odpověď na moje otázky se ani nepokusila, ale pořád mě sledovala, takže všechno nebylo ztraceno. V jednu chvíli jsem z kapsy vytáhl bublifuk a fouknul nad její postel pár bublin. Sledovala bublinky s mírným zájmem – praskaly jedna za druhou, až zůstala poslední.

Nikdy předtím ani potom jsem neviděl, aby mýdlová bublina vydržela tak dlouho. Vznášela se nad její postelí po dobu zcela mimořád-

nou. Jako opravdické kouzlo. Oba dva jsme bublinu pozorovali jako v hypnóze. Několikrát jsme se přitom na sebe podívali, naše pohledy se setkaly a tiše se dělily o tu podivuhodně krásnou událost. Jakoby to trvalo hodiny, dny, roky. Každopádně nám bylo oběma jasné, že není normální, aby obyčejná mýdlová bublina vydržela takhle dlouho.

Odehrávalo se něco mimořádného a jen dva lidé na celém světě měli možnost to vidět. Pomalu, aniž bychom si všimli, kdy to začalo, jsme se oba začali usmívat. Když bublina konečně praskla, oba jsme se nahlas zasmáli. Malý bublifuk jsem položil na stůl u její postele a odešel jsem.

Ta bublina, křehká jako život sám, přízní jakéhosi nevysvětlitelného fenoménu vydržela mnohem déle, než je podle běžných měřítek možné. Oba jsme od té chvíle věděli, že zázraky se někdy dějí.

Pro mě byl ale ještě větším zázrakem úsměv, který jsme si vyměnili, protože v tu chvíli přestal její pokoj být jen postelí, stolem a televizí. Ten pokoj byl najednou tak obrovský, jako součet všech našich zkušeností, a skládal se jen ze dvou lidí, kteří spolu sdílejí kouzelný okamžik, zjevení, a kteří pochopili, jakkoliv jen na kratičký okamžik, že život je křehký jako bublina a stejně jako ona je také neohraničený, překvapivý a vzácný.

Ano, ten úsměv byl další malý zázrak.

Děkujeme, že jste věnovali svůj čas naší knize. Velmi si toho vážíme! S podobnými příběhy se zdravotní klauni setkávají skoro každý den v nemocnicích.

**Podpořte i vy zdravotní klauniády pro vážně nemocné děti.
Protože smích pomáhá!**

**Účet: 155255155/0600
GE Money Bank
Variabilní symbol: 155**

Děkujeme!

Rádi vám zašleme potvrzení o přijetí částky nebo darovací smlouvu.
Vaše žádosti zašlete na info@zdravotni-klaun.cz

Staňte se našimi fanoušky na internetu:

[Facebook](#)

[YouTube](#)

Více o zdravotních klaunech:

Zdravotniklaun.cz

OBSAH:

Předmluva (Gary A. Edwards)	2
Ptáček pod postelí (Gary A. Edwards).....	4
Jahodové blues (Jana Kučerová)	8
Pro Adélku (Petr Liška)	11
Tanečnice na chodbě (Marcela Máchová)	13
Krasobruslení (Radka Blatná)	17
Ambulance (Lukáš Houdek).....	20
Petrovo přání (Gary A. Edwards)	24
Masáž (Petr Liška)	27
Houslistka (Marcela Máchová).....	29
Bublinkový nálet (Radka Blatná).....	33
Na zdraví (Jana Kučerová).....	34
Oddělení (Lukáš Houdek)	35
Škvíra (Marcela Máchová).....	39
Archibald doma (Petr Liška)	42
Nemluva (Petra Liška)	44
Až po vás (Gary A. Edwards)	45
Táta (Radka Blatná)	47
FU FU (Jana Kučerová)	49
Zataženo – polojasno – slunečno (Marcela Máchová)	53
Vlasy (Lukáš Houdek)	55
Velká Klárka (Lukáš Houdek)	57
Tajemný kamarád v roušce (Jana Kučerová).....	60
Kapačka jako elixír (Jana Kučerová).....	62
Třináct (Petr Liška).....	65
Ahoj (Petr Liška).....	67
Jak to vlastně děláme a Ančin nočník (Jana Kučerová).....	70
Malé zázraky a velké věci (Petr Liška)	74
Amálka (Radka Blatná).....	76
Čekání na body (Lukáš Houdek)	78
Zázračná bublina (Gary A. Edwards)	80

Vydal Zdravotní klaun jako svou 2. publikaci.

Kolektiv autorů: Gary A. Edwards, Lukáš Houdek, Jana Kučerová,
Petr Liška, Marcela Máchová, Radka Blatná

Ilustrace: Lenka Volšická

Grafická úprava, typografie: Kakalík

Praha 2011

© Zdravotní klaun